

3336

సామెతలు



జ్ఞాతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్లుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 2

రాజమహేంద్రవరము 1-6-1979

—* ఈ సంచికలో *—

- | | |
|--|---------------------------------------|
| 1) శ్రీమత్కవి కర్ణరసాయన సకల వర్ణనా పూర్ణ రామాయణము. | 9) సమయ బహుమతి (పద్య) |
| 2) ప్రసన్న కుసుమాయుధం - తత్త్వదర్శనం. | 10) తెలుగునాట వ్యావహారిక భాష. |
| 3) వేడికోలు (పద్య) | 11) గ్రంథసమాలోచన. |
| 4) బ్రతుకు లోతులు. (పద్య) | ఎ) ప్రాజ్ఞన్నయ యుగము - సాంఘిక జీవనము. |
| 5) మధ్యమాంబా గరీయసీ. | బి) పద్దర్శనము. |
| 6) సాహిత్య రమణీ! (పద్య) | 12) పసిపాప - పరిరక్షణము (పద్య) |
| 7) శాకుంతలోత్తర రామచరితములు. | 13) ఈపక్షంలో. |
| 8) నూతలపాటి కవితావధూటి. | |

16-6-79 సంచికలో వేములవాడ భీమకవి పూర్వాశ్రమంలో మల్లియ రేచనయా? స్త్రీల పాటలలో అప్పగింతలు, కవిత్వంలో నవత్వం మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును *—

చందా

సంవత్సరమునకు రూ 10-00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రూ 5-50.

విశిష్టత 50 పై.

శ్రీమత్కవి కర్ణరసాయన సకల వర్ణనాపూర్ణ రామాయణము

- శ్రీ డా॥ జి. చలపతి, ఎం. ఏ., పిహెచ్. డి.



సంస్కృత వాఙ్మయమున వాల్మీకి ఆది కవి. వాల్మీకికోకిల విలపించిన మధురమైన కరుణరస ప్రవాహము రామాయణము. రామాయణగానము వలన సర్వపాపములు తొలగునని నమ్మకము. జనుల లౌకిక-ఆధ్యాత్మిక జీవితములతో మిళితమై పోయిన కమనీయ కావ్యము రామాయణము. అందువలన ఇది సకల పురుషార్థ ప్రదాయకము, పారాయణయోగ్యము. పితృప్రేమ, సోదరవాత్సల్యము. నిర్మల దాంపత్యము మొదలగు విశిష్ట ధర్మముల అపూర్వస్పృష్టి. మహర్షి నోటి నుండి అనర్గళముగా వెలువడిన ఈకథా ప్రవాహము లోకమును పునీతము చేసినది. మానవునికి వివిధ దశలలో కలుగు మానసిక సంఘర్షణలకు రామాయణము ధర్మబద్ధమైన పరిష్కారము చూపును. “ఏకైక మక్షరంప్రోక్తం మహాపాతక నాశనమ్” అని వాల్మీకముగోనే కలదు.

ఆంధ్ర సాహిత్యములో నన్నయభట్టు రాఘవాభ్యుదయము మొదలుకొని విశ్వ నాథవారి కల్పవృక్షమువరకు ఎన్నో రామాయణములు వెలసినవి. వీనిలో కొన్ని చంపువులు, కొన్ని ద్విపదలు, కొన్ని రచనములు- ఒకే కావ్యము ను బింతమంది కవులు వ్రాయుటలో రామాయణము యొక్క గొప్పతనము తెలియును. రామాయణ కావ్యగానము నిత్య నూతనము. రామకథా సౌందర్యము ఒక్కొక్క కవికి ఒక్కొక్క తీరులో దర్శన మిచ్చినది. ఎందరు వర్ణించినను రాముని గుణములు పర్యాప్తములు కావు. కొందరు కవుల రచనలకు ప్రశస్తి కలుగుచుండును. కొందరి రచనలు మరుగునబడుచుండును. అట్లు మరుగునబడిన వానిలో ‘శ్రీమత్కవి కర్ణరసాయన సకల వర్ణనా పూర్ణరామాయణ’ మొకటి.

ఈ కావ్యకర్త చిత్రకవి వెంకటరమణ కవి. ఈ కావ్యములోని ఆశ్వాసాంత గద్యవల్ల కవివిషయము కొంత తెలియును. ఇతడు లక్షణసార సంగ్రహకర్తయైన చిత్రకవి పెద్దన పాత్రుడు. హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యాన వ్యాఖ్యాత. (ఈ వ్యాఖ్యానం ఎక్కడుందో తెలియదు) చిత్రకవి అనంతయ్య పుత్రుడు. సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరస్వామి భక్తుడు. కావ్యము ఈస్వామికే అంకితము. ఇతని రచనలు - రాఘవపాండవీయ, విష్ణు చిస్తీయ, హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యాన కావ్యములకు వ్యాఖ్యలు (ఇవి అలభ్యములు), సాంబవిలాసము, అభిమన్యు విలాసము, కుమార గురు విలాసము అను కావ్యములు, త్రిలోక సంతీవిని అను లక్షణగ్రంథమును. వీనిలో రామాయణ, సాంబవిలాసములు, గెండు మాత్రమే లభ్యములు. ఇవి శ్రీవేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయ ప్రాచ్య పరిశోధనాలయములో ఉన్నవి. చిత్రకవి పెద్దన కాలము క్రీ. శ. 1580 గా పరిశోధకులు నిర్ణయించుటచేత వెంకటరమణకవి 17 వ శతాబ్దమునకు చెందినవాడని భావింపవచ్చును.

ఈ రామాయణము ఒక ప్రబంధము. ‘సకల వర్ణనాపూర్వ’ అన్న పేరులోనే దీని ప్రబంధ లక్షణము ధ్వనించును. కథననుసరించి గాని, కథలోని పాత్రల ననుసరించిగాని కవులు తమ కావ్యాలకు నామకరణము చేయుదురు. వెంకటరమణ కవి ‘శ్రీమత్కవి కర్ణరసాయన సకల వర్ణనా పూర్ణరామాయణము’ అని పేరు పెట్టెను. సకల వర్ణనలతో (అస్తాదశ వర్ణన లని కవిభావ మేమో) కూడి కవుల కర్ణములకు రసానందము కలిగించుట తన

కావ్యలక్షణ మని కవి భావించి యుండును. ఈ కావ్యావిర్భావమునకు పూర్వమే సంకుసాల నరసింహకవి విరచిత ‘కవికర్ణరసాయనము’ వచ్చినది. నామకరణ విషయమున వెంకటరమణ కవిపై నరసింహకవి ప్రభావమున్నదనవచ్చును. తెలుగులో ఇటువంటి పేర్లతో ‘కవివాగ్బంధము’ వంటి లక్షణగ్రంథములున్నను కవికర్ణరసాయన కావ్యా విర్భావ కాలమువరకు కావ్యములకు ఇట్టి పేర్లులేవు. రావిపాటి త్రిపురాంతకుని ‘ప్రేమాభిరామము’ గీర్వాణ భాషలో విలక్షణ నామముగలది. ఇది తరువాత వచ్చిన కవికర్ణరసాయన, కవిజనరంజన, కవిరంజ మనోరంజన, రసీకజన మనోభిరామ మిత్యాది కావ్యనామములకు ప్రేరకమేమో పరిశీలింప వలసియున్నది. ఈ రామాయణమున ఆరుకాండలుగలవు. కథ వాల్మీకమున కథినమే చెప్పకొదగిన మార్పులు కానరావు. సుమారు గెండువేల గద్య పద్యములతో గల ఈ రామాయణము ప్రబంధ లక్షణ శోభితము. శైలి ప్రబంధశైలి. చిత్రకవిత్వము. బంధ కవిత్వము ఆధికముగా నున్నది. పరిశీలించిన లక్షణసార సంగ్రహమునకు ఇది లక్ష్యముగా నున్నట్లు కనిపించును.

కావ్యము అయోధ్య వర్ణనతో ప్రారంభమగును. ఇది అచ్చము ప్రబంధ శోరణిగో వడిపింపబడిన కథ. అయోధ్య కాండములో ఉండవలసిన దశరథుని శాపవృత్తాంతము ఇందు బాలకాండమున కలదు. ఈ సందర్భమున దశరథుని వేట విపులముగా, దీర్ఘముగా వర్ణింపబడినది. ఇది మనుచరిత్రలోని స్వరోచివేటను పోలి యున్నది. ముని పుత్రశోకమున మరణింతు వని దశరథుని శపించిన సంద

ర్భమున అనపర్యద్యుఖము ఎక్కువగా వర్ణింపబడినది. వేటకు వచ్చునాటికి దశ రథుడు వివాహితుడు. కాని అనపర్యదు. ముని శపించు నంతవరకు ఆతనికి సంతాన విషయము జప్తికి రాలేదు. ఈ కాపము తరువాత పుత్రకామేష్టి జరుగుటకు హేతువైనది. ఈ ఘట్టమును బాలకాండలో కర్ణింమట కిదే ప్రయోజనము.

శ్రీమహాః ఘృవు రాముడుగా ఆవతరింప వలసిన ఆవశ్యకత గూడ బాలకాండమునందే వివరింపబడినది. దేవతలు, మహర్షులు విఘ్నవును దర్శించి రావణాద్య సురులు తమకు కల్గించు క్లేశములను చెప్పకొనుటతో ఈ ఘట్టము ప్రారంభమై ధర్మస్థాపనకు భగవంతుడు రామావతారము ధరింతు నని అభయ ప్రదానము చేయుటతో ముగియును. ఈ ఘట్టమును వెంకటరమణకవి తన కావ్యమునకు ప్రస్తావనగా రూపొందించుకొనెను.

శ్రీరామ పట్టాభిషేక సందర్భమున దశరథుడు తన ప్రజలనుండి, సామంతుల నుండి రామునికి పట్టాభిషేకము చేయుటకు అనుమతి పొందినట్లు, ఆమాట విన్నంతనే ప్రజలు మేఘమును గాంచిన మయూరముల వలె సంతోషించినట్లు వాల్మీకి కథాసరణి. ఈ కావ్యమున దశరథుడు పశిస్తాది మహర్షులతో మాత్రము ఆలోచించినట్లు చెప్పబడినది. వాల్మీకమున మంథరకు రామపట్టాభిషేక వృత్తాంతము ముందుగా తెలియదు. ఈ కవి మంథర కీవిషయము ముందే తెలిసి ప్రతిక్రియ ఆలోచించినట్లు కల్పించెను. కథాదృష్టితో చూచినపుడు ఈ స్వల్పమైన మూర్ఖులు మాత్రము కనిపించును.

కథాకథమునందును, పాత్ర పోషణము నందును వెంకటరమణ కవికి తగినంత శ్రద్ధాక పోవుటచే అచ్చటచ్చట అనాచిత్యదోషము లున్నట్లు నిపించును. కవి ప్రబంధ దృష్టితో సాగిపోయి నప్పు

టికి రామాయణమును పవిత్రమైన కావ్యముగా భావించు వారి హృదయముల కివి ములుకులుగా తోచును. ఇందు శ్రీరాముని ధీరోదాత్తత భంజింప బడినది. ఈకవి దృష్టికి రాముడు శీతోష్ణ స్థితులకు ఓర్వలేని సామాన్య పామరుడువలె తోచినట్లున్నది. సీతను కోల్పోయి విరహ నునుభవించు సందర్భమున రాముడు ప్రబంధ నాయకుని కంటే హీనాతి హీనముగా వర్ణింప బడినాడు. వియోగాగ్ని చేతపించు రామునికి లక్ష్మణుడు శిశిరోప చారములు చేయును. లక్ష్మణుడు వివాహితుడను మాటనుగూడ విస్మరించి రాముడు తన పూర్వదాంపత్య రహస్యములను విరహమును ఏకరువు పెట్టును. సీత జార విడిచిన చూడామణిని అక్కన జేర్చుకొని సమాగమము పొందిన వానివలె ప్రలాపించును. ఈ సందర్భమున సీత ప్రత్యంగ వర్ణన మొక ప్రధాన ఘట్టము. సీత స్వస్వయవర్ణన పది పద్యములలో సాగును. సీత రాముల పూర్వపు సురత వర్ణన విపులముగా చేయబడినది.

ఈ కావ్యమున కథాంశము తక్కువ. వర్ణనలెక్కువ. అనాచిత్యము లనిపించినను ఆతని వర్ణనలు మనోహరములై పాఠకుని ఆలోచనోన్ముఖుని చేయును. విచ్ఛలవిడిగా వర్ణించినను వెంకటరమణ కవి తన వర్ణనలలో భవిష్యత్కథామూలన చేయుచు సందర్భమునకు శోభను కలిగించు చుండును. శరత్కాల వర్ణన సందర్భమున - శరద్వృతువు “సర్వ మహాపథ సంతానములకెల్ల పూర్వ జన్మార్జిత పుణ్యఫలము” గా నున్నదని చెప్పెను. శరత్కాలమున చంద్రుడు స్వచ్ఛముగా ప్రకాశించును గావున ఓషధులు శక్తిమంతములుగా నుండును. ఈ కారణముచేత చంద్రకిరణములు ఓషధులకు పూర్వజన్మార్జిత పుణ్యఫలముగా చెప్పబడినవి. ఈ ఓషధుల ప్రశంస

లక్ష్మణుని మూర్ఖ - సంజీవి న్యాపథ చర్చలయందు పర్యవసించి భావి కథామూలన పాఠకునికి కలుగునట్లు చేయును. రామలక్ష్మణులు వానరులను చూచు సందర్భమున వానరులు “కాలదండంబుల కైవడి పావక కీలగతి పొల్కు వాలములు” గలిగి యుండిరట. పావక కీలల వంటి వాలములు అనుటలో హానుమంతుని వాలమునకు నిప్పంటించు ఘట్టము మన కండ్లముందు మెదలును. అశోక వనమున శోకముతో నున్న సీతను సమీపించి రావణుడు తన అందముచే ఆకట్టుకొన ప్రయత్నించు సందర్భమున - “పార్శ్వ భాగములందు భయముమై నప్పరస్త్రీలు వింజామర లోలి విసర,” అను పద్యమున రావణుని రాక్షసతీవి వర్ణింపబడినది. ఈ పద్యమున రావణుని సౌందర్యము, భయంకరత్వము సముముగా చెప్పట వలన సీతాదులకు ఇతడు పరమ రాక్షసుడుగాను, రాక్షస స్త్రీలకు విక్కిలి సౌందర్యవంతుడుగాను కనపడినాడు. అందము నకు పతాకలైన అప్పరమును వీనికి వింజామరలు విసరినట్లు వర్ణింపబడుటవలన సీత వీరికంటే సౌందర్యవతియని, అందుకే రావణుడు ఆమెను మోహించె నని తెలియును.

కవి మానసిక ప్రవృత్తికి ప్రతిబింబము శైలి. ఈకవి శైలి కొంత క్లిష్టము, కొంత సుకరము. మొత్తమునూద ప్రబంధకపుల ఆడంబర శైలి. యుద్ధము, అరణ్యము, పర్వతము, సముద్రము మొదలగు వాని వర్ణనకు వచనమే నియతిముగా వాడబడినది. విశేష వృత్తములు అధికముగా వాడబడినవి. ఇతడు పాడిన విశేషవృత్తములు -

1. ఖడ్గబంధము
2. సుగంధివృత్తము
3. వర్ణపంచరహిత కందము
4. వృత్త కంద గర్భితసీసము
5. సుసమితాక్షర కందగర్భిత ద్విసాగ బంధము.
6. ద్వివిధ కందము
7. చలజిహ
8. ఓవ్యనిరోధ్య

చాలమంది కవిచరిత్రకారుల దృష్టికి వెంకటరమణకవి ఒక అజ్ఞాతకవి. ఆంధ్ర కవిశ్రంగిణీ కారుడు ఈరామాయణము పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి వ్రాసిన 'రావణ దమ్మియము' వంటి దని వ్రాసి మరల ఇట్లూహించెను. “ఈకవిపై నెవ్వరో అభియోగము తేగా ఆతనిని రావణుడు గాను, (.....) రాముని గాను పోల్చి యీగ్రంథము రచించెనట. ఇందు రామాయణ మేడు కాండలు గలవు. ఈతనిపై

- శ్రీ శివలెంక ప్రకాశరావు, ఎం.ఏ.

(గత సంచిక తరువాయి) కాన్పించెను. అప్పుడు రామలింగడు

అభియోగము తెచ్చినవాడెవ్వడో, అయభి
యోగమున నీతని పక్షమున తీర్మానించిన
న్యాయక ర యెవ్వడో తెలిసినగాని
యాతని పద్యములందలి శ్లేషము గ్రహించి
యానందింపలేము. ఈగ్రంథము శిథిలా
వస్థయం దుండుటచే ఆవిషయములను
సంపూర్ణముగా గ్రహింప ననువుగాలేవు”
చాగంటి శేషయ్యగారి ఊహ నిజమైన
ఇది మంచి అధిశ్లేష కావ్యమగును.

షేకములై ప్రమదాశ్రువుల్ తగన్”
(61 ప)

‘రామలింగనిఁ బూజించె రసలలామ
రమ్యమధురానుభవ రమారామసీమ;
అమె చగుపురుషులు తాటిరోపమునకు
బొంగి రామలింగము రామలింగమయ్యె’
(ప 6

ర్వాంగోజ్జ్వలాంతర నా
 విష సర్వంక పితన్ జతుర్భుజాఢునై
 మీ నేక్షణోద్య ద్యపు
 స్సుషమాలోకనమున్ రసజ్ఞకమలా
 ట్నుండై సమాప్రాటుండై
 యుష కేతుస్తుతి కల్పచుంబన కళా
 స్థానిన్ జతుర్భుత్తందై' (68)

అనుటలో త్రిమూర్త్యాత్మకమూర్తి
మత్స్యము పొందుటను,
'హాస్యచతురాస్య దైన మహాకవీంద్రుఁ
డంచలంచెలుగాఁ బ్రదర్శించునపుడు
విరహవీరశైవమ్మును వీడుకొలిపి
సురతవైష్ణవశృంగార కూరుడయ్యె'

(69 ప)

ననుటలో అద్వైతస్థితిని,

‘స్వర్గమందు, పశనిసాంగత్యమునఁ గేశపాశమహిమ నత్యపూర్వకవి సుప ర్వుడై రహించె’ (ప. 57) నని తెలియ జేయుటలో రామలింగడు పొందిన అమర త్వమును స్పష్టపరచినారు.

కాముని పున్నమ:- తిలోత్తమ తన ప్రమదావనములో నుండగా కొలువుదీరి యున్న ఆంధ్రకవులతో నొకచెలికత్తె తిలోత్తమ గొల్చు రతీశ్వరుని గూర్చి ఆశుధారగా ఎవరు చక్కని కవిత్వము చెప్పగలరో వారికి సన్మానముతోపాటు మరుసటి కాముని పున్నమవరకు ఆతడు ఇల్లటపు వల్లభుడగునని చాటి చెప్పెను. రామరాజభూషణు డంతట తిలోత్త మను ఆశువుగా పొగడెను. దానికి గిరీ శము ఈసడించెను; కాని తిలోత్తమ మెచ్చి తాంబూల మిచ్చెను. పండిత రాయలు ఆపద్యములు సోమన వసంత విలాసములోనివి కాని స్వీయములు కా వని వాదించి చదివి వినిపించెను. అంద యును ఆశ్చర్యపడిరి. తిలోత్తమ ‘రివాజు’ ప్రకారము అతనికి దక్కెను. అప్పుడు ‘నాపెయు నాతడు నమ్మనోమహాయత నునిదైన గర్భగుడియా పడుకింటను దార సిల్లి రచ్చతురునిచూక్కి పుష్పముగ చానయెడంద నివేదనంబుగన్’ (20 ప) అనియు ‘...ఏకృతిరచించె నేని తా నేక తమున, నంతరంగజ సాంగత్య సాక్షి కముగ, నద్ది భామాకృతికి బహిరంగమగును నైకముఖ నవ్యరస జగన్నాథుడైతిఁడు’ (21 ప) అనియు,

‘పడుకింటి కేగునప్పుడు ప్రాణపండిత

శ్లాఘ్య మలంకారశాస్త్ర మామె పాన్పుపై నున్నపు పరమానుభవపుర

స్కారపూతము స్మరశాస్త్ర మామె నిదురలో నున్నపు మదనబుధోత్తమ

స దుపజ్ఞ మగుస్వప్నశాస్త్ర మామె రతికేళికా మందిరమ్ము వెడలు నపు

సత్యాఖ్య మగుశబ్దశాస్త్రమామె

అతనికాగిర్ను కబ్బములైన నాపె చూపునను డీక చిరునవ్వు చొప్పుననుతి సలుపు, శైలివలె నొకప్పు జాతిపోవు కావ్యమున ధ్వనివంటి కాంత సిగ్గు’ (22 ప)

అనియు కవి వర్ణించుటలో తిలోత్తమా జగన్నాథుల పరిణామ శృంగా రమును స్పష్టపరచినాడు.

కొన్నాళ్ళకు గిరీశము తిలోత్తమతో భట్టుమూర్తి స్వీయపద్యములను ఏక సంధాగ్రాహి యగు జగన్నాథుడు పఠించి మోస పుచ్చెను గాన అతనిని విడిచిపెట్టి ఆంగ్లకవిత్వలో మేక్సియరంకటి వాడగు తన్ను చేపట్ట వలసిన దని అర్థించెను. కాని దాని కామె తిరస్కరించెను. గిరీశము కోపగించి నారదుని మూలమున ఫిర్యాదు చేయగా ఇంద్రుడు ‘బృందారక వార కాంత నిరతి మృగపాయనిగా గ పండి తాబ్బారికి బంధనాలయ నివాసము దండ నగా విధించె’ పండితరాయలు దానికి సంతోషించెను. గిరీశము భట్టుమూర్తి కీవిషయము తెలుపగా అత డింద్రునికడ కేగి తప్ప పండితరాయలని గాని తిలోత్త మది కా దని వాదించెను. దానికి ఇం ద్రుడు సమ్మతించి ఆతడు వ్రాసిన ఆరు పద్యముల కారు పున్నములు తిలోత్తమ సుఖ మిచ్చు నట్లు జూపించెను. అప్పుడు తిలోత్తమ దక్కినభట్టుమూర్తి ‘రామ కును రాజభూషణమై మెలఁగి’ సార్థక చిరుదాంకితు డయ్యెను.

ఉర్యోగవిజయము :- తిరుపతి వేం కట కవులు తాముచదివిన కామశాస్త్ర మును సార్థకముఁజేసికొన నెంచి స్వర్గ మున దిరుగాడుచుండగా ధూర్జటి వారి కచ్చటతగినవనిత మంజుఘోష అని తెలి పెను. వారామెను కలసికొనగా ఆకవి బ్రహ్మాలసముజ్జ్వలానుభవపు, టూపిరిని బోసికొని కాంత రూపుగొన్న నవ్యశృం గార కావ్యం బసంగ నొప్పెను. ఆ సు దర్శమున కవి.

‘ఒక్కప్రమిదలోన న్యోతితమ్ములువారు దివ్యలు వారు, దీధితి పడంతి ఒక సరోవరమున నొదవిన రెండు కం దామరల్ వారు, నెత్తావి యువిద ఒకయొలులోపల నొదిగిపోయిన రెండు ఘరికలువారు, వాదర లతాంగి ఒకగూటినుండి గొంతుకలువిప్పిన రెండు కలరవాల్ వారు, కాకలినెలంత మననీజబ్రహ్మమంతమ్ము మంజుమణిత మును బునశ్చరణ మొనర్పఁ దనరెవారి కొక్కగానొక్కజీవాత్మయొక్క రెండు భౌతికప్రతీకలకు నద్వైతస్థితి’ (13ప)

అని వర్ణించి కవు లిరువురకు గలిగిన అద్వైతతత్వమును తెలిపినాడు.

పదివత్సరా లిట్లు గడిచిన వెనుక రావణుని సంతతివా డొక డువచ్చి మంజు ఘోష నెత్తికొని పోయెను. కవులు చేయునది లేక విజయరాఘవుని నాశ్రయించిరి. ఆత డామెను విడివిపించి న బాహుపంజరమున బంధించెను. కవు లప్పడు రంగాజమ్మ నాశ్రయించిరి. కాని దాని వలన లాభము లేదనియు శశీకు డాతని కొఱకు ఉంచిన పుంజీకస్థలను పొగిడివశపంచు కొనుడనియు నానిడుడు తెలుపగా, వారల్లే చేసిరి. విజయు డది విని మంజును విడిచి పుచ్చెను. కాని ‘పుంజు’ రాలేదు. దానితో విజయుడు ‘రెంటికం జెడినట్టి రేవ డయ్యె’ను.

అప్పుడు ‘సారసాక్షు లిర్వురు ను సీసాలవెనుక లేట గీతముకై నడి నాట వెలది పోల్కి కవులతో జేయు కాపు రమునందు కైపుమీర’ కంతుడు కాముకు డయినాడట!

కృష్ణార్పణము :- త్మేత్రయ్య రూపము, కవిత్వముచూచి ఘృతాచిగుండె కరిగెను. ఆమె వచ్చి అతని పూజలో పాగొన సాగెను. “నీవును కృష్ణభక్తవ” అని అత డడుగగా “వెన్నపదనైన యెద యున్న కెట్టియెవరు కారు ప్రద్యుమ్న సఖులని ఆమె జవాబిచ్చెను. ఆమె

యాతని వశపరచుకొనుటకు సర్వయత్నములు చేసెను కాని ఆతడు చపలుడుగాక సర్వము శౌరికి నర్పణ మనెను. ఆమె 'పట్టుపాపడన్ జాతీచి యూరువుంగటిని చయ్యన బయ్యెద జార్చి సాంద్రవక్షోరుహముల్ బయల్పఱచ'గా త్నేత్రయ్య 'గదాయుధ, చక్రపద్యముల్' తలంచెను. ఆమె 'కందర్పుని కందువలను' కన్నడజేయగా త్నేత్రయ్య సర్వాంతర్యామియగు కృష్ణుని తలంచెను. నిద్రలో మునిగి ఒకనా డామెసర్వాంగములు కన్నడజేయగా ఆతనికి 'క్షీరాంబుధి శేషతల్పము పయిన్ జెన్నొందు శ్రీ నాథునిం బలె' దోచెను. మహావేశముతో ఆమె నాతడు కాగలించెను. కాగిలికి లోగిన కాంతయొడల్ విపంచియై మ్రోగె, తదీయరాగములు భోగములా ప్పెను రాసలీలలై' (ప 14) అని కవి వర్ణించినాడిక్కడ.

ఆతనిని వలపింప నెంచివచ్చిన ఆమెకు ఆతడే హరిగా దోచి సర్వము ధారపోసెను. ఒకనాటి వేకువ ఆమెకు నిద్రలో గంగానదీ తరంగములలో వేణుగాన ధ్వని వినబడి లేచి గోపికవిధమున వెదకుచు ఒకచోట హరిమందిరము గాంచెను. అక్కడ డామెకు జయదేవ స్వామి కనిపించెను. ఆమె కాతడు'భక్తవరుడ కాదు రెండవ భగవంతుడు'గా దోచెను. నాక్షాత్తుకృష్ణు డనియెంచి ఆమె ఆతనిని కాగిలించెను. ఆత డామె గోపికయని కాగిట చేర్చెను. ఈవిధముగా 'హరిభక్తుం డని వరదుని స్థిరమతిహరియే యని జయదేవుని' ఆమె వలచుటలో ఆ హరిభక్తులిరువురు హరిని మరచిరి. దానిలో వారికి గుణపాఠము నేర్ప సమకట్టి హరి ఘృతాచిని హరించెను. అప్పుడు భావుకజనపట్ట భద్రులైన కవులిద్దరు 'హరిపాదములే పదమ్ములై క్రకచ రదాను రాగములై రాగములై విలపించిరి. వారిద్దరి ప్రార్థనలో తాత్త్వికదృష్టి గలదు.

ఉపరతివేశనుగ్మలి యొ

కొక్కపుడూర్జితమత్స్యమై మహా
క్కపుడటు జంగసాచి గురు

కచ్చపమై యిక నొక్కయూపునే
రుపునఁ గిరింద్రమై తొడల

త్రోపున మించి నృసింహమై హఠా
త్తృప మరుగుజ్జు తీరయి ప

దంపడి రామత విక్రమించెడిన్' (39)

'మగువ కుచంబులు పట్టిన
నగధరులము, ఘనజ, ఘనము

నాచికొనంగన్

అగుదుము చక్రధరుల మొక
పగదిగ మొలనూల్ మెడబడ

వనమాలులమున్' (41 ప)

ఇత్యాదు లిందు కదాహరణములు.

ఘృతాచిని తెచ్చి ఈయనిచో హరి
ముండే ప్రాణములు వుత్తుమని వారు
వేడిగా ఘృతాచి కనబడెను. వారిద్దర
రామెను కాగలించిరి. ఆకాగిలిలో 'భీలా
మహాజ్వల గోపాలక బాలరూపము
దిదృక్షాశ్చర్య దీపంబుగా' అంతట నంత
రంగపు గవాక్షము లతులు విచ్చి
యప్పరఃకాంత మురారిమూర్తియై యెసం
గెను' ఆ మాయలోపడి కొట్టుమిట్టాడు
చున్నవారి కింతలో

శలకల నవ్వుచున్న హరి

కాగిట నూగిసలాడు వారికిన్

గలగలలాడె చేతులను

గాజా, లురమ్ముల నుబ్బెగల్చి గు
బ్బలు, బలుసిబ్బితుల్ వొడమె

పట్టుసడల్చు కొనన్ బెనంగునా

రల హరి యక్కునం బొదివె

రాధిక నేలిన రాసలీలన్' (51 ప)

ఈపద్యములను బట్టి ఈ ఘట్టమున
రాధామాధవ భక్తి నిరూపింపబడినది.

వైజయంతి :- వైజయంతీపురము సర్వ
సుఖములకు నిలయము. ఇచ్చట 'భౌమ
జనులకు బోలె బంధములు లేవు. అపవర్గ
వాంఛ లేదు. 'యాతనలు బాధ్యతలు
సమస్యలు లేవు. వ్యక్తులకు మధ్య తార

తమ్యములు లేవు. సర్వోపపన్న సుఖ
మొక్కటే' అక్కడున్నది. 'కళతల
రసజ్జతల కిది కాణయాచి ప్రత్యేకువునం
దిచ్చట అంద ముండును. భావుకల
కిచ్చట బ్రహ్మపట్టము నీధించు'ను. ఈ
పట్టణమునకు నాకసంజ్ఞ సార్థకము.

ఒకనా డింద్రుడు సభలో రాబోవు
మరుని ఉత్సవము నాడు దేవవేశ్యలలో
ఎన్నికగన్న దానికి 'స్మరవైజయంతి'
బిరుదు నిత్తుననెను. తెల్లరాయడు దానికి
రంభతగు ననగా తిమ్మనార్యుడు మేనక
తగిన దనెను. శ్రీనాథుడు 'శ శ ని
చెప్పెను. బృహస్పతి అది తేల్చుటకొక
సంఘము వేయు మనెను. అందరును పిం
గలిమూరన ఆ సంఘాక్షు డనిరి. చివర
కందు చేమకూర, వెలదిండుల శేషము
వేంకటేశ్వరులు సభ్యులైరి. వారు అను
మతిని గొని'బోటీ' చేయుటకు రంభ
యింటి కేగిరి. ఆమెను

'చూచి కుచాద్రి శృంగ నిధ

చూచుకగోచర చూత కార నా

రాచ పరంపరా విస్మయ

రస్పృహలైభ్రమరామహాస్యమ

స్తాచిత శ్రీగిరింద్ర కిఖ

రాగ్రము జూచిన భక్తరాజులె

ట్లేచినహర్ష మంది రమి

యింతురొ యట్లయి రా కవీశ్వరుల్'

(25)

ఆమె దర్శనము శ్రీ శైలసందర్శన
మనుట విశేషము. అక్కడి చెలికత్తె
తెలుపగా రంభ వచ్చి "నన్ను రచ్చ
కీడ్చి ఘనతను గొననెంచిన నూరనగారు
మిత్రేనా" అని అడిగి ఆహ్వానించెను.
అప్పుడు నూరన

'విసుత శృంగార దేవతా విశ్వరూప

దర్శనము చేసితిని కవిత్వమున; తత్ర

శస్త్రదేవతా మంత్ర బీజాక్షర మవు

నిన్ను స్మరింపకయ యుండు నెట్లు

నేను" (37)

అని ఆమెను కొని యాడెను. ఆమె

ఆతనిని పడకింటికి తీసికొని పోయెను.

రంభ అనగా అరటి. అది అన్నింటిని ఇచ్చుచునది. దాని విశిష్టతను గూర్చి తెల్పుచు కవి

‘ఒకనికిఁ బూవుగావలె, మ
తొక్కని కక్కఱయోను గాయ, వే
తొక్కరుడు పండుఁగోరు నిక
నొక్కడు చాలను విస్తరాకు వృ
క్షకమగు రంభనుండి; గణి
కాగణ కల్పకమైన రంభనుం
డికవికు లేంద్రు లెల్లఁ దమి
నెల్లను గోరిరి పొంది గెల్లనున్.
(48)

అని వర్ణించినాడు.

మొత్తం మీద వేశ్యాగృహములన్ని యుచూచి నివేదికను ఇంద్రునకు కవులు సమర్పించిరి. దానిని బట్టి ఒకనాటి సభలో డోర్వశికి ఇంద్రుడు బిరుదు నిచ్చి సన్మానించెను. మన్మథుడువచ్చి ఆమెతో పాటు అంతర్గాన మయ్యెను. కాని వారెంతో దవ్వల కేగలేదు రసవాహ భూతరమ్యాత్మ్య లయ్యంతశ్చక్రువు విచ్చి చూచిననడే యవ్వారి శుద్ధాంతమా’ (96) నని కవి వర్ణించుటలో వారిద్దరు క్రాంత దర్శికి కనబడగలరు అను విషయము స్పష్టము.

నూరన కడకేగి ఆ అచ్చరతో మా కెట్లు సంపర్కము కలుగునో తెలుపు డని నిగమశర్మాడు లడుగగా ‘మీ బోటి పాత్ర లేందతో ధరలో గలరు, శ్రీనాథాది కవుల కృతులలో పాత్రలగు టచే మీకింత కీర్తి గల్గెను. మేమందఱము నాకమందు పొందిన యను భవములు మిక్కిలి విశిష్ట మైనవి. ఆయను భూతుల నన్నింటి నేర్చి కూర్చి ‘ప్రసన్న కసుమా యుధ’ మను కావ్యరాజమును రచించి తిని. భువికేగి దానినిప్రచారము చేయుట కవకాశమును లేదు. కావున మీరు ఆ పుణ్యము గట్టుకొనుడు.

‘కుతలిఁ జచ్చి స్వర్గస్థు లగుదురొ లేదొ
బ్రదికి యుండి స్వర్గతులు కావలతు లేని
పరమభావుకు లగుచుఁ జేపట్టుఁ డింక
కావ్యములను శృంగార భృంగారువులను’
(103)

అని అనుటలో కావ్యవిశిష్టత కొని యాడ బడినది.

‘సరస మనోమనోజవరి
షడ్భవనంపు గవాక్షముల్ మనో
హరతను వల్లిఁబూచినల
తాంతములందవుఁ గందువల్ సరా
సరిగుఱుతించు ఖంజములు
చానవిలోచనముల్ రసజ్ఞతల్
విరిసిన బాడనీకృతిని
విప్పినఁ బాలు ప్రసన్న మయ్యెడున్.
అని ఈకావ్యవిశేషములును వర్ణించుట జరిగినది. ఇదే సందర్భమున
‘ఈనినాదముల్ గావు సాహిత్యమనగ
క్రావ్యమైన శబ్దమున రమ్యమైన
యర్థమును వృద్ధ్యమైనట్టి యనుభవముగ
మలచునదియే పో సాహిత్యమహిమ
కనఁగ.’ (109)

అని సాహిత్యమనగా నేమియో తెల్పు బడినది.

అందరికి అందుబాటులో ఆనంద ముం డును. ఎట్లును బ్రహ్మానంద మందదు. కావున కావ్యములో రసానందమును పొందవచ్చును. ఈ సందర్భములో -

‘కావ్యకళారసజ్ఞతవి
కాసము బొందెనయేని మానవుం
డవ్యయమైనహోదమెద
సాక్షిగఁబొందుట మాత్రగాదు స
ర్వ వ్యసనాత్మపాశవము
బాయును దై వముతోడి భవ్యబాం
ధవ్యమెసంగి తానయొక
దైవమగునతనతోడివారికిన్.’ (118ప)

(తరువాయి 7 వ పేజీలో)

వే డి కో లు

- శ్రీ యస్. వి. రంగనాథస్వామి

పాటల గంధి నీవు నను
బాధలు బెట్టుట పాడిగాదు నీ
మాటలతీరు చూడగను
మారుని బాధకు చాళి లేని న
న్నాటలలోన బెట్టియును
నాటకమాడుచు నుంటి వీవికన్
మాటలు గట్టిపెట్టి నను
మక్కువ తోడుత నాదరింపవే.

చల్లనిగుండె నీది యని
జాగులుజేసిన నూరకొంటి వీ
చల్లని వింతమాటలకు
సంబర మందియు నిన్నునమ్మితిన్
కల్లులుగావు నమ్ము మిక
కాలముపోయిన రాదురా దికన్
చల్లనిమాట లాపి యిక
సంతస మొప్పుగ చెంతఁజేరవే.

మాటకు మాట చెప్పెదవు
మంచిగ పాకులు సెప్పి నే డికన్
ఆటలలోన బెట్టియును
నాసలు చూపుదు వంతెకానినీ
మాటలలోని సత్యమది
మచ్చునకైనను గానరాదికన్
మాటలు గట్టిపెట్టి యిక
మన్మథపూజకు రమ్మువేగ మే.

రమ్ముని వేడుకొంటి నిను రాణిగ జేసె
దనంచు, బల్కి నే
పొమ్మన లేదు ని న్నేపుడుఁ
బూజలు చేసితి నీదురాకకై
ఘుమ్మని పూలవాసనలు
గ్రుమ్మగ వచ్చితి నిన్ను జూచితిన్
కమ్మని కొగిలంతలకు
గాసిల జేసెదు న్యాయమా సఖీ!

కల్లులుగాదు నమ్ము పర
కాంతలు వేపురు వచ్చి చేర నే
నొల్లనుగాక యొల్ల నెపు
డోచెలి నీదగు ముద్దుమోమికన్

జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

జల్లెను పూలవానలను

చల్లగ నామది సంతసింపగన్

వెళ్లకు చేరర మృకను

వేడుక తీరగ నాదరింపవే.

భామ నన్నిటు బాధింప భావ్య మగునె
మగువ యెరుగ వె మారుని మంత్రశక్తి
మాట మన్నించి రాగజే మగువమిన్న
తరుణి గడచిన నిమిషమ్ము తాళజాల.

ఎంతని వేడుచు నుందును

కంతుని మొరవిసగలేద కాంతగొ నీవున్
వింతగ జూచెదవేలనె

సంతస మొప్పుగ నురమ్ముసరసత తెలియన్.

(రి వ పేజీ తరువాయి)

అని కావ్యరసానంద విశిష్టతను కవి
తెల్పినాడు.

ఈవిధముగా కావ్యమున కథల
న్నియు డా॥ యస్వీజోగారావుగారు
చేసిన ఉహలనుండి ఉద్భవించినను,
క్రాంతదర్శియైన ప్రతికవియు బాహ్య
మున కొక శృంగార రసాంబుధిలో నోల
లాడు సామాన్య జీవిత కన్నడి అంతర్య
మున ఒక దివ్యతత్త్వమునారాధించు పరమ
భాగవతోత్తముడుగా నిండు దర్శన
మిచ్చుట ముఖ్యవిశేషము. భావమున
కామియైన ప్రతి కవీశ్వరుడును స్వభా
వమున మోక్షగామి అని నిరూపించు
టయే కవి ముఖ్యోద్దేశముగా ఈ కావ్య
మున కనిపించును. సౌందర్యోపాస
కుడుగా మాత్రమే సంఘపు సంఘచిత
దృష్టిలో కనిపించు ద్రప్త, స్రప్త అయిన
కవి నిజమునకు తన కళోపాసనద్వారా
ఆ పరతత్త్వము నుపాసించుచున్నాడని
తెలియ జేయుటయే ప్రసన్న కమమా
యుధ కావ్య పరమావధి. లోకకజగత్తు
లోని అపూర్ణ వాస్తవికతకు పూర్ణత
ప్రసాదించిన కవి కల్పన కొక మచ్చు
తునక ఈ కావ్యం.

బ్రతుకు లోతులు

కవికోకిల శ్రీ మామిండ్ల రామకౌండు

బ్రతుకు సంద్రపు లోతులందున

వెతలగుట్టల వెన్ని మూలెనో
గుండె కొండలలోన నెగిరెడు
కోర్కెపిట్టల వెన్ని యీలెనో.

కడలి కడుపున తలలుదూర్చిన

బడుగు మమతల జాడలేవీ?

పుడమి యెడిలో నొడలుచేర్చిన

గడుసుమోహపు కోడె లేవీ?

కటిక చీకటి దారులందున

కాములగు “సరదారు, లేగిరి

కంటి పాపల పొరల తెరలో

మింటినలుపుల చెలులు మూగిరి.

గతము గడ్డిగ నెమరు వేయుచు

సతము గ్రుడ్డిగ చేలలోబడి

బ్రతుకు బండిని లాగజాలని

బక్కపెద్దు విధానఁ గూలితి.

కలిమి జాతర కొల్లవోయెను

తెలివి రాతిరి తెల్లవాతెను

మదపు తేన్లుల బట్టి చీల్చెడు

ముదిమి మకరము వచ్చిచేరెను.

పూవువాడిన తరుణమందున

తావితావున నిల్చియుండునె

దీపమాతిన ఊణమునందున

దివ్య తేజము కానిపించునె.

కోతిరీతిగ మనము వనమున

కొమ్మపైననె దూకి దూకియు

గిరుల నెక్కియు పేర్మితేనెలు

మరులు గొల్పగ నాకి నాకియు -

భవసముద్రములో మునిగి-యను

భవపురత్నా లేరుకొంటిని

భవునివలె దుఃఖ స్రవంతిని

భార మనకయె తల ధరించితి.

శోకవిష భాండముల నీ నర

లోకమందున నిల్పవల దని

గుండె చెలువున నింపుకొంటిని

నిండు బరువున నిక్కుచుంటిని.

చక్కదనముల తెక్కులన్నియు

చుక్కలై నను వెక్కిరించెను

సుందరమ్మగు ముఖపు కలువయె

చందురునిలో నిక్కిపొంచెను.

నవ్వులన్నియు పువ్వులాయెను

దివ్వెవ్వెలు మాయమాయెను

జవ్వనము రిపురిప్పు మంచును

గువ్వయై విచువీడెనెను.

కాలసర్పము నీడల్లో కం....

కాళమై తిరుగాడె కల్పన

బోలె బాధలమింగుచుంటిరెరబె

రాళ విషవలయాల జిక్కిత

ఇది మహానాటకము దీనికి

నెప్పు డంతముగలదో తెలియది

దెప్పుడారంభమ్ము జరిగెనో

యెవ్వడెలుగును దీని మర్మము.

ఆదిపురుషుం డెవ్వడో మఱి

యంత్య పురుషుం డెవ్వడో యా

మూల పురుషుని జాడ తెలియక

మునులు వనమున మూలుచుందురు

యుగయుగమ్ముల నుండి జగమున

పగలు రేలను కాలచక్రము

తిరుగుచుండగ లోక మెల్లను

పెరుగుచుండెను తరుగుచుండెను,

కంటికగపడు దృశ్యములు నిట

కాలవాహినిలోన గలియును

కాలపురుషుని కాగిటన్ లో

కాలు గరగియు నిదురజెందును.

కాలమున కదురీత లీడుట

కల నిజమ్మని నమ్మినట్లుల

నద్దమందున వస్తుజాలము

లగపడున్ కనుకట్టురీతిని

విరులలో పరిమళము భాతిని

విత్తులో వృక్షమ్ములుండును

పటములో చిత్రరువు వోలెను

ఘటములో జీవనము లుండును.

మ ధ్య మాం బా గ రీ య సి

- శ్రీ డా॥ అయ్యగారి నరసింహమూర్తి, ఎ. ఏ., పి.హెచ్.డి.

‘ప్రాకృతం కే వ భుజ్జతే’ య ను రీతిగాఁ గొంద టీలోకమున’ కనని వినని యట్టి నిందలకు గుఱియగుదురు. కొందఱు మనీషు లలిచిత్రముగాఁ గొన్నివిషయము లను దారుమారు చేసి లోకమున వ్యాపింప చేయుదురు. అంధపరంపరా న్యాయముగఁ బ్రజలు పండితులుకూడ నావిషయమునే మార్పులేక చెప్పుచుం దురు. ఆవిధమగు నపప్రథకు గురియైన వారిలో ముఖ్యముగ మున్ముందుగ నెన్న తగిన మగువ కైక. ఈమె ప్రకృతి సిద్ధ ముగ సరళము, కోమలము, స్నిగ్ధము నైన చిత్రప్రవృత్తి గలిగియు లోకమున భరింపరాని నిందలకు నెలవై యపకీర్తి కజ్జలవలెయైనది.

ఈమె కేకయధూకాంతుని యనుంగు పుత్రిక. దశరథుడొ కాంతుని మువ్వురు

కుక్తిగర్భములోన నుండెడు మాక్తికమ్మున కటుల గలిగెను రత్నమై యలరారు భాగ్యము రాదురా! యందఱికి మోక్షము నీటిబుడగలు నరులబ్రతుకులు నింగి నెగిరెడు గాలిపడగలు విశ్వమెల్ల మహేంద్రజాల మ కాశ్వత మృని తెలియ జాలము. బ్రతుకు పాలమున మేల్మిబంగరు పంటలను పండించు కొనవలె బ్రతుకు తోటలలోన మల్లెల బాటలను వేయించుకొనవలె.

బ్రతుకు నొక శిల్పముగ మలచియు భావిజనులకు కాన్క నిడవలె బ్రతుకులోతులలోన నితరులు రతనముల జతపఱచుకొనవలె.

(ఆకాశవాణి హైదరాబాదువారి సౌజన్యముతో)

కాంతలలో నీమె యొకతె. ఆభిజాత్యము చేగాని, పుట్టిన-మెట్టినయిండ్ల నునికివలన గాని దోషము లేనిది, దశరథున కత్యం తాను రక్త, బహిప్రాణముకూడ.

ఈమెధవశాంగు డను ముని వలన రాక్షసమాయలకు ప్రతీకారము చేయ నేర్చుకొనెను. దశరథు డొకపరి యింద్రునితో శంబరాసురుని మీదకు యుద్ధము నకుఁ చోవుచు తన బహిప్రాణముగు కైకనుకూడ తోడ్కొనిపోయెను. కైక తన బాటనవ్రేలి నుంచి రథచక్రమును గాపాడెను. దశరథుడీ యుపకారమునకు ముదమంది ఆమెను రెండువరములను కోరుకొమ్మని యడుగ నామె తనకు వలయునపు డడిగెద నని బదులు చెప్పెను. దానికి రాజును వల్లె యనెను.

క్రావణు డను నొక మునిబాలకుఁడు దప్పికచేఁ దల్లడిల్లుచున్న తన తలిదండ్రులకు జలమును గొని లేవలె నని ఆలాబును గొని సమీపజలాశయమునకుఁ బోయి నీటిలో ముంచగా ‘బుడబుడ’ మను శబ్దము వచ్చెను. సరిగా నడేదినమున నాసమయముననే ‘శబ్దవేధి’ విద్య నభ్యసించిన దశరథుడు తన విద్యాపాటవమును బరీక్షింపఁ గోరిక కలవాడై ‘బుడబుడ’ మను శబ్దమును విని ‘వనగజము’ను భ్రాంతిచే నొక బాణమును వేసెను. దురదృష్టవశమున నాశరము ముని బాలునకుఁ దగులఁగా నాతఁడు రోదించుచుఁ బ్రాణములను వీడెను.

రోదనా పథమునుబట్టి దశరథుడు పోయి అట వనగజమునకు బదులు ముని బాలకుని గాంచి తల్లడిల్లి “సాముగరి డీలు నేర్చి మూలనున్న ముసలమ్మ”ను గొట్టినట్లు తానేర్చిన విద్యయొక ముని బాలకుని ప్రాణములుతీయుట కక్కరకు వచ్చెనుగదాయని దురవీల్లుచు నిజవృత్తాం

తమును తెలిపి, విగత జీవుడైన యాబాలుని తన భుజస్కంధములపై నిడుకొని మునిదంపతులకడ్డకరిగి జరిగిన వృత్తాంతమును దెలుపఁగా వారు పుత్రవియోగ సంజనిత శోక సంతప్త హృదయులై ముందు వెనుక లాలోచింపక ‘మావలెనే నీవును పుత్రవియోగ దుఃఖము ననుభవించువుగాక’ యని కాపమిచ్చి వారును దివంగతులైరి. చతుస్సముద్ర ముద్రిత భూమండలమునేలు భూజానియైన నేమి? చేసినకృత్యమునకు ఫల మనుభవింపక తీరదుగదా! ముని కాపమున కెదురు లేదు. కనుక నిక చేయునది లేక పుట్టెడు దుఃఖముతో గృహోన్ముఖుడైనాడురాజు.

దశరథుడు కాశల్యా, కైకేయా, సుమిత్రలను వినాహమాడి చాలకాల మయినదిగాని యేయొక్కరి యందును నింటికి దీపమ్ముగు సంతానము మాత్రము కలుగ కుండెను.

దశరథుడు తాను సకలభోగ సంపన్నుడైనను సదనమ్మునకు దీపమ్ముగు సంతానము లేకపోవుటచే వసిష్ఠుని యాజ్ఞ గైకొని పుత్రకామేష్టి యొనరించెను. అంతట యజ్ఞపురుషుఁ డరుదెంచి దశరథున కొక పాయసపాత్ర నందించెను. ఆతడా పాయసములో నర్ధభాగమును కాసల్య కిచ్చినపుడుగాని, అర్ధభాగమును సుమిత్ర కిచ్చుటయేగాక మఱియొక అర్ధభాగమును కూడ నామెకే యిచ్చినపుడుగాని కైక యెంతమాత్రము అడ్డము చెప్పుటగాని, ఆగ్రహము చెందుటగాని చేయ లేదు.

కాసల్యాయై నరపతిః

పాయసార్ధం దదౌతదా!

అర్ధార్ధం దదౌచాపి

సుమిత్రాయై నరాధిపః!

కైకేయ్యైచావశిష్టార్ధం

తదాపుతార్థ కారణాత్!

ప్రదదౌచావ శిష్టార్ధం

పాయసస్యా మృతోపమమ్!

అనుచింత్య సుమిత్రాయై

పునరేవ మహామతిః
ఏవంతాసాం దశా రాజా

భార్యాణాంపాయసమ్ పృథక్ ॥

శ్రీరామచంద్రమూర్తిని పట్టాభిషిక్తుని
చేయుటకై శృద్ధరాజు నిశ్చయింపగావసి
స్థాది మహర్షులు ముహూర్తము నిశ్చ
యించిరి. పత్తనమంతయు నెటు చూచి
నను నయనానంద కరముగ నున్నది.
ఏదెస పరికించినను గోలాహలమే. మఱు
నాదే పట్టాభిషేక మహోత్సవము.

ఈపట్టాభిషేక మహోత్సవ మునకు
ముందు రామునితో దశరథుని సంభాష
ణము.

విప్రోషిత శ్చ భరతో

యావదేవపురాదితః

తావదేవాభిషేకస్తే

ప్రాప్తకాలో మతోమమ ॥

(అయోధ్య 1-25)

దూరదేశమునకుఁ బోయియున్న భర
తుడీ పట్టణమున కంతవఱకు రాకుండునో
యంతవఱకే ఈ అభిషేకమునకుఁ దగిన
కాల మని నాకు తోచుచున్నది.

కామంఖలు సతాం వృత్తేభ్రాతాతే
భరిత స్థితః శ్యేషానువర్తీ ధర్మాత్మా
సానుక్రోశో జితేంద్రియః (అయోధ్య
4-26)

నీతమ్ముడగు భరతుడు మిక్కిలి సజ్జ
నుల యాచారమునందున్నవాడే. అన్న
యగు నిన్నను సరించువాడే. ధర్మబుద్ధి
గలవాడే. దయగలవాడే. జితేంద్రియుడే.
ఇందేమియు సందియములేదు.

ఁతు చిత్తం మనుష్యాణాం, అనిత్య
మితి మేమతిః సతాంతుధర్మనిత్యానాం
కృత శోభిత రాఘవ ॥ (అయోధ్య
4-27)

అట్లయినను మనుష్యుల చిత్తము చం
చలం బని నాసిద్ధాంతము. కొంచెమైనను
ధర్మము తప్పనిపెద్దలు మాత్రమే తమకుఁ
జేసిన యుపకారమును తలంతురుకాని
యెంత మాత్రము భేదము నొందరు.

ఉత్తరార్థము: కొంచెమైననుధర్మము.
తప్పని పెద్దలునుగూడ మిక్కిలి చేయఁ
బడుదానికి సంకోషింతురు. కాని చేయఁ
బోవు దానికి సంస్కరింపరు. ఇపుడు నీకభి
షేకంబు జరిగ నేని భరతునకుంగూడ
రాజ్యమునం దాసకలుగును.

ఈభాషణములనుబట్టి దశరథునకు భర
తుని విషయమున నొకవిధమైన భీతి గల
దని తెలియుచున్నది.

ఇది యిటులుండ భరతుని పట్టాభి
షేకమును గూర్చి మంథర కైకకు చేయు
బోధలును దశరథుని చిత్తవృత్తి కనుగుణ
ముగ నే యున్నవి. 'యద్భావం త ద్భవతి'
యనునట్లు ధశరథుని దురాలోచనము
నకు మంథర దూరాలోచనము ఎంత
చిత్రము. అదృష్ట మవిన ఇదియే కాబోలు.

సిరితావచ్చిన వచ్చును

సలలితముగ నారికేళ సలిలముభంగిన్

సిరితాపోయిన పోవును

కరిమింగిన వెలగపండుకరణిని సుమతీ
అనిగదా సూక్తి.

అపవాహ్య స దుష్టాత్మా భగతం తవ
బంధుఖకార్యేస్థాపయితా రామం రాజ్యే
నిహతకణ్ఠకే॥ (7-24)

దుష్టాత్ముడగు నాదశరథుడు నీపుట్టి
నింటికి భరతుని పారఁగ్రోలి యతడులేని
సమయంబుఁ జూచి రేపుప్రాతః కాలం
బున నెంతమాత్రమును శత్రువులు లేకుం
డుటం జేసి బహుసుఖ ప్రదంబయిన
రాజ్యంబునందు రామునకుఁ బట్టాభి
షేకము చేయఁబోవుచున్నాడు.

దశరథుని కటిలాత్మను గ్రహించి
దానిచేఁ గీడును శంకించినదై దూరాలో
చన చేసిన మంథర కైకమనము మార్పు
టకు యత్నించి సఫలీకృతురైనపుడు
మంథరను దోషిణిగాఁ దలంచుట యుక్త
మేమో ఒక పరియోచింపుడు. అపద
రానున్నపుడు తన్నివారణకై యత్నిం
చుట దోషముకాదుగదా!

అసఁగి పట్టాభిషేక మహోత్సవ విష
యము కాసల్యా సుమిత్రలకుఁ దెలిసినదే
కాని కైకకు తెలిసినట్లు లేదు.

అనిష్టే సుభగాకారే సాభాగ్యేనవి
కత్థనే చలంహి తవ సాభాగ్యం నద్యా
స్సోత ఇ వోష్ణకే (7-15)

ఎండాకాలమునం దేటిప్రవాహమువలె
నీ సాభాగ్యమంతయు నాశము నొందు
చున్నది.

ఈమంథర పలుకులకు కైక కుపిత
యగుచు నిట్లు పలుకుచున్నది. కైకేయీ
త్వబ్రవీ తుక్తుభాం కచ్చిత్ తేమం న
మంథరే విషణ్ణరదనాం హిత్యా లక్షయే
భృశ దుఃఖితామ్ (7-17)

మంథరా! నీకు తేమంబు లేదాయేమి?
నీ మొగంబున దుఃఖచిహ్నములగ పడు
టచే నీవు మిగుల దుఃఖంబు నొందినా వని
తలంచుచున్నాను.

'ఇంక ను నిద్రించుచున్నా వేమి
రాముడు పట్టాభిషిక్తుడగు చున్నాడు.
మహాభయము నిన్నెగుగొను చున్న
దని మంథరచెప్పినపుడు కైక

అతీవ సా తు సంతుష్టాకైకేయీ విస్మ
యాన్వితా, ఏకమాభరణతంస్యై కబాన్ద్యై
ప్రదగౌశుభమ్' (7-32)

ప్రియవార్త నందించిన యా ప్రమద
మంథరకు నిజాభగణమును పారిపోషిక
ముకా నొసంగుటయే గాక

ఇదంత మంథరే మహ్యమాఖ్యాసి
పరమం ప్రియమ్ ఏతస్మై ప్రియమాఖ్యా
తుఃకిం వా భూయః కరోమి తే; రామేవా
భరతే నాహం విశేషం నోపలక్షయే
తస్మాత్తుష్టాన్వై యద్రాజా రామం
రాజ్యేభిషేక్యతి. (7-34,35)

మంథరా! ఈప్రియవార్త నందించిన
నీకు మరల నేమి ప్రియ మొనర్పవలెనో
తెల్పుము. రాముడును భరతుడును ఒక
టియే. వారియందు నాకు భేదభావము
లేదు. రాజు రాముని యువరాజుగాఁ

జేయుట నాకంతయు సంతోషిని కలుగఁ జేయుచున్నది.

నమే వరం కించి దిత స్వయాపునః ప్రియం ప్రియాన్తే గువచం వచః పరమ్, తథా హ్యవోచ స్వ మతః ప్రియోత్తరం పరం వరం తే ప్రదదామి తం వృణు (7-36)

మంథరా! నీవు సంతోషమునకుం దగినదానవు. ఈ రామాభిషేక వార్త కన్నను ఇతిరమైన యింతటి ప్రియ వార్తను నాకింక నీవు చెప్పలేవు. అట్టి ప్రియవార్తను నీవిపుడు చెప్పితివి, కావున నీకు నన్నిటికంటె హెచ్చుగా సంతోషంబు కలిగించువస్తువు నిచ్చెదను దానిని కోరు కొనుము.

వీనినిబట్టి రామునియెడ కైకకుఁగల వాత్సల్యాను రాగము లెట్టివో తెలియుట యేకాక ఆమెసారశ్య సౌ కీల్యములు వ్యక్తము లగుచున్నవి. రాముడు సవతి బిడ్డ డను అభిప్రాయమే ఆమె కన్నట్లు కనబడదు.

అయినను మంథర యూర కొనలేదు. శ్రీరామపట్టాభిషేకమువలన నింకను నీక నర్థ పరంపర గలదని దురపిల్లు మంథరతో

ధర్మశ్శోగురుభిః దాంతః కృతజ్ఞః సత్య వాక్కుచిః, రామోరాజః సు తో జ్యేష్ఠో యావరాజ్య మతోర్హతి, భ్రాతృనా భృత్యాంశ్చ దీర్ఘాయః పితృవత్ పాల యిష్యతి, సంతప్స్యసే కథం కుభ్యేశ్రుత్వా రామాభిషేచనమ్. (8-14)

ధర్మజ్ఞుడు, జితేంద్రియుడు, సత్య వచనుడు, కుచియు నగు శ్రీ రాముడు జ్యేష్ఠుడగుటవలన నా ఆయుష్మంతుడే రాజ్యమున కర్హుడు. అట్టిగాయువు జన కుని వలెనే భ్రాతృ, భృత్యాదులను జక్కుగాఁ బరిపాలించును. మంథరా! శ్రీరామ పట్టాభిషేక మనిన నీ కెందు కింత సంతాపము.

భరత శ్చాపి రామస్య ధ్రువం వర్ష శతాత్ పరమ్ పితృ వైతామహం రాజ్య మవాప్తా పురుషర్ష భః (8-16)

రాముడు నూరేండ్లు రాజ్యము పాలించిన వెనుక పురుష శ్రేష్ఠుడగు భరతుడు పితృ వైతామహం బగు రాజ్యము నొందఁ గలఁడు. ఇది నిశ్చయము.

సా త్వ మభ్యుదయే ప్రాప్తే వర్ష మానేచ మంథరే భవిష్యతి చ కల్యాణి కిమగ్ధం పరితప్స్యసే (8-17)

మంథరా! ఇపుడు రామాభిషేక రూపం బగు మంగళంబు సమీపించి యున్నది. ఇక భరతాభిషేక రూప మంగళము రాగలదు. అట్లు మంగళ పరలు కలుగుచుండగా నీ వేల దుఃఖం చెదవు.

యథా మే భరతో మాన్య స్తథా భూయోఽపి రాఘవః కాసల్యతోఽతి రిక్తం చ సోఽను శుశ్రూష తే హి మామ రాజ్యం యది హి రామస్య భరత స్యాపి త త్తదా మన్య తేహి యథాత్మానం తథా భ్రాతృనాం శ్చ రాఘవః (8-18,19)

రాముడు కాసల్యకుఁ జేయు శుశ్రూష కంటె హెచ్చుగా నాకు శుశ్రూష చేయు చున్నాడు. కావుననే నేను భరతుని యం దెంత బహుమాన ముంచవలయునో అంతకన్న హెచ్చుగా రామునిపై ని బహుమాన ముంచవలయును. రాముడు తన్నెట్లుమాచు కొనునో యట్లే భేదంబు లేక తమ్ములను జూచుకొనువాడు కావున రామునకు రాజ్యంబు వచ్చునేని యపుడు భరతునకును రాజ్యంబు వచ్చినట్లే.

లోక మనుచున్నటు లామెకు ముద్దుల పట్టి శ్రీరామచంద్రునిపై ప్రేమయే లేనిచో అమృతంపు సోనలవంటి పలుకు లామె నోటినుండి వెలువడి యుండవు. సత్యాసత్యము లెఱుంగనిలోకము సకల గుణాభిరామ యగు నారామపై మాయని మచ్చను దెచ్చి పెట్టినది.

కైక యారీతిపలుకు లెన్నిచెప్పినను విక మంథర యింకను నీవిధముగ పలుకు చున్నది. ఈమంథర వాక్యములు వెను

కటి దశరథుని వాక్యములకు ప్రోద్బలక ముగా నున్నవి.

ఓకైకమ్మా! యథార్థముగ నీయందు నీభర్త కత్యధికానురాగ మున్నచో రామ పట్టాభిషేకమును గూర్చి నీకు మాట మాత్రమైన చెప్పినాడా? పిన్న తనముననే భరతుని మాతుల గృహమున కెందుల కంపినాడు?

బాల ఏవ హి మాతుల్యం భరతో నాయిత స్వయా సన్నికర్తాచ్చ సౌహార్దం నాయతే స్థావరే ష్వపి (8-28)

భరతుడు చిన్నవాడుగా నున్నపుడే నీవతనిని మేనమామయింటికి పంపితివి. ఎల్లపుడును దగ్గరనుండుటవలన వృత్తాదులయందు గూడ చెలిమి హెచ్చుగా గలుగుచున్నది. అట్లుండ భరతుని యందు దశరథునకుఁ బ్రేమకలుగునని చెప్పనేల? అట్టి ఉపాయంబును నీవు చెటిపితివి.

ఇక దశరథుని గూర్చి కైకపై ఆతని కూరిమిని గూర్చి మంథర చెప్పిన పలుకులును సత్య సన్నిహితములు.

ధర్మవాదీ శతో భర్తా శ్లక్ష్యవాదీ చ దారుణః, శుద్ధభావేన జానీషే తేనైవ మతి సంధితా (7-24)

నీభర్తయును దశరథుఁడు నోట ధర్మంబును జెప్పుచుండును. స్వభావమున రహస్యముగాఁ గీడునేయు. పైకి బహు ప్రీయంబుగా మాటలాడును. స్వభావంబున బహుక్రూరుఁడు. నీవు కపటంబులేని దానవు. కావున నభి నయించువానిని సత్యంబుగా నమ్ముచున్నావు. నిన్నతడట్లు మోసపుచ్చుచున్నాడు.

ఇక రాముడు రాజ్యాభిషిక్తుడగుచో నీవు కాసల్యకు దానివిశ్వాసలసివచ్చును. అపుడు నీకు జరుగు ననాదరణ మింతింత యనరానిదిగా నుండును. వీని నుండి బయట పడుటకు నీభర్త నీకిదివరలో వాగ్దత్తము చేసిన వరములే తటి పనికి వచ్చును. అందు మొదటిది భరతుని

రాజ్యాభిషిక్తునిగాఁ జేయుట, రెండవది రాము నడవులకుఁ బంపుట అను నీరెండు వరముల నడుగు మని నిర్విరామముగా బోధించి కైకకుఁ దలకెక్కించినది కుబ్జ.

యథా హి రామః పృథివీ మవాప్స్యతి ధ్రువంప్రణష్టో భరతో భవిష్యతి అతో హి సంచిత్రయ రాజ్యమాత్మజే పరస్య చై వాద్య వివాస కారణమ్ (8-39)

రాము డెప్పుడు భూమికి రా జగునో యపుడే భరతుడు నాశంబు నొందును. కావున నీకొడుకు భరతునకు రాజ్యంబు వచ్చునట్లును రాముని పట్టణంబు వెడల గొట్టించునట్లును దగినయుక్తుల నాలో చింపుము.

కొట్టకొట్టగా పర్వతములైనను పిండి యగు నట్లు మంథరా వాక్యములు కైక హృదయముపై సోషధమువలె పని చేసినవి. దాని కుపాయముగా మంథర ఈపలుకులు పలికినది.

తవ దేవాసురే యుద్ధే సహరాజర్షి భిః పతిః ఆగచ్ఛ త్వా ముపాదాయ దేవ రాజస్య సాహ్యాకృత్ (9-11)

దిశమాస్థాయవై దేవి దక్షిణాం దణ్డి కాన్ ప్రతి, వైజయంత మితి ఖ్యా తిం ఘరిం యత్ర తిమిధ్వజః (9-12)

రాణి పగుకై కేయా! పూర్వము దేవా సుర యుద్ధమునందు నీపెనిమిటి దశ రథుడు దేశేంద్రునకు సాహాయ్యము సేయుటకై తనక్రింది రాజులతోఁ గూడ నిన్ను పిలుచుకొని దక్షిణపు దిక్కునంగు దండకారణ్యముచేరి యచట తిమిధ్వజు డగు శంబరాసురుని రాజధానియగు వైజయంతిం బను బట్టణంబునకుఁ బోయెను. అక్కడనా యుద్ధంబున.

అపవాహ్యా త్వయా దేవి! సంగ్రామా న్నష్టచేతనః తత్రాపి విత్తత శ్చ స్రోః పతి స్తేరక్షిత స్వయా (9-16)

ఓ కై కేయా! అపుడు సారథ్యంబు సేయుచున్న నీకట్లు యుద్ధంబున

మూర్ఖిల్లియున్న నీపెనిమిటి దశ రథుని యుద్ధభూమిని విడిచి యవ్వలకుఁ గొనిపోయి శీతలోప చారంబులం దనిపి కాపాడితివి. నీవు కొనిపోయి యున్న ఆరహస్య స్థలంబునకుఁ గూడ నాయ సురులువచ్చి దశరథుని నా నా విధా యుద్ధంబులఁ బ్రహరింపగా నీనష్టదు కూడ మఱియొక చోటునకుఁ గొనిపోయి మఱల కాపాడితివి.

తుష్టేన తేన దత్తా తే ద్వా వరేశుభ దర్శనే మంగళకరంబులగు కండ్లుగల కైకేయా! ఆదశరథుడు నీవురెండు మార్లు చేసిన యుపకారంబునకు, సాహసంబు నకు సంతసించి నీకు రెండు వరంబు లిచ్చెను. వాని నీతరుణంబున నుపయోగించుకొని రాఁబోవు నాపదలను బాపుకొనుము.

చతుర్దశి హి వర్షాణి యమే ప్రవాజితే వనస్ ప్రజా భాగ వత స్నేహ స్థిరః పుత్రో భవిష్యతి (9-21)

రాముడు పదునాలుగు సంవత్సరంబులు అడవిలో నుండునట్లు చేయుదువేని ఆకాలంబులో నీకొడుకు భరతునిపైఁ బ్రజలకు దృఢాను రాగంబుగలిగి యాపై రాముడు వచ్చి రాజ్యంబునకై యెంత యత్నించినను అతని యత్నంబు సాగక భరతునకు రాజ్యంబు స్థిరంబుగా నుండును.

రామ ప్రవ్రాజనం చైవ దేవి యాచ స్వ తిం వరమ్ (9-32)

రాణివగు కైకేయా! అట్లగుటంజేసి నీవు భరతాభిషేకము కోరినపుడు దానితోఁ గూడ విడువక రాము నడవికి పంప వలె ననియు దశరథునడిగి కొనుము.

లోకమున చెప్పుకొను నటులకైక తొందరపాటున పదునాలుగు దినములను టకు మారుగా పదునాలుగు వత్సరము లనిన దని చెప్పుట సరికాదు. ఒకనికి

సాహిత్య రమణీ !

శ్రీ చింతలపూడి వెంకటేశ్వర్లు, ఎం.ఎ.

||||||●●||||||

చలం చచ్చి చాన్నాళ్ళయింది.

శరీరంమాత్రమే మొన్న మొన్న
కాలిపోయింది.

ఆయనగారి నాయికలకు - గృహాలూ,

అభిమానులకు మైదానమూ మిగిలాయి

ఏమైతే నేం

పత్రికా పతివ్రతల కంటతడి కూడా

ఆరిపోయింది.

కాబట్టి 2. సాహిత్య రమణీ

ఇక నైనా పవిత్రనిండుగాకప్పుకోఁజమ్మా.

ఒకవిషయమై హక్కుకలుగవలెనన్నను, గడుపు పదిరెండేడులనుండి పదునాలు గేడుల కాలము కావలయును. ఆకార గముననే పాండవులచే కారవులు పదు మూడేడులు అరణ్యాజ్ఞాత వాసములు చేయించిరి.

పైపలుకులు (మంథరవి) కైకపై బాగుగాఁ బనిచేసినవి. కావుననే కైక కుబ్జతోఁత్య మేవ తు మమాఽర్థేషు నిత్య యుక్తా హితైషిణీ నానాం సమ వబుద్ధ్యే యం కుభ్యే రాజశ్చక్రి తమ్ (9-39)

గూనిదానవగు మంథరా! నీహాకలెవే నాకార్యములయందుఁ జాల నాసక్తిగల దానవు. నీవులేకనేను మాత్రమే యయి నచో నిపుడు దశరథ మహారాజు రామాభిషేకము చేసినన్నుఁ జెలుపఁ దలంచుటను దెలిసికొనలేను.

(సుశేషం)

శా కుం త లో త్త ర రా మ చ రి త ము లు

- శ్రీమతి కుసుమ, ఎం. ఏ.

‘కావ్యేషు నాటకం రమ్యం
నాటకేషు శకుంతలా’

శకుంతల కన్వర్షిద్దుహిత య ను ట కంటే కవికుల గురు కాళిదాసు ని పుత్రిక - అనడం సమంజసం. నాటకము లలో శకుంతల గొప్పదని పండితాభిప్రాయం. విద్వత్ సూక్తి అట్టిదే. భవభూతి మహాశయవీరచిత ఉత్తరరామచరిత నాటకము సర్వలోక మనోరంజనము. అందు చేతనే “ఉత్తర రామచరితే భవభూతి ర్విశిష్యతే” అనిరి (తద్రచనచే భవభూతి విశిష్టుడైనాడు.) కాళిదాస, భవభూతు లిద్వయము వాగ్ధముల విలువ తెలిసిన వారే! ఇద్వయము ‘నాన్యపిఃకురుతే కావ్యమ్’ అని తెలపింప చేయకలిగినవారే! ఇద్వయము వాల్మీకి ‘మధుమయఃఫణిలిని’ జీర్ణించు కొనినవారే! ఆకాశము ఆకాశమువలెనే ఉంటుంది. వారి నాటకములు వారివివలెనే ఉంటాయి.” అంటే అతిశయోక్తి కాదు. వారికి సమస్తలోక ప్రఖ్యాతిని సముపార్జించిన ‘శాకుంతల’, ఉత్తరరామచరితము’ లలో అనేకములైన పోలికలు కనబడతాయి. శ్రీ రామస్వామి శాస్త్రి గారు కాళిదాసు చాల, suggetive, భవభూతి చాల expressive అనిరి.

శాకుంతలము నవరస రంజిత ధనుస్సు, ఉత్తరరామచరితము కరుణ రసప్రధాన నీలాకాశము. నాయకులు దుష్టంత, శ్రీరామచంద్రులు ధీరోదాత్తులు, గంభీరులు; ప్రజాపాలక రంజకులు, ధర్మరక్షకంకణ బద్ధులు; దేవలోకాధిపతి నే మెప్పించిన జగదేకవీరులు. దుష్టంతుడు దక్షిణ నాయకుడైతే (చాలమంది భార్యలు కలవాడు). శ్రీరాముడు ఏక పత్నివ్రతాన్ని అవలంబించిన అనుకుల

నాయకుడు. శకుంతలముగ్ధ; సీత, శకుంతల లిరువురూ పతివ్రతాశిరోమణులు. రెంటిలోనూ బాలకులు తల్లిదండ్రులను కలిపి, నాటకాంతముల నాటకాన్ని అంతటినీ ‘జిశేట్’ మని మెరిపించి, ప్రధాన సూత్రధారులు వారే అయ్యారు.

కథలో పోలికలను గమనించేముందు కథలను సంక్షిప్తంగా చెప్పుకొందాము. శాకుంతలంలో ‘దుష్టంతుడు ధర్మారణ్యమునకు వేటకువచ్చి, ‘అవ్యాజమనోహర వపుః’ శకుంతలనుచూచి ప్రేమించెను. గాంధర్వవిధిని ఆమెను పెళ్ళాడి, అంగుళీయకాన్ని ఇచ్చి, రాజధానికి వెళ్ళాడు. పరధ్యానముగానున్న శకుంతల దుర్వాస కాపానికి గురి అవుతుంది. కాపతాడిత విస్మృతిగ తానుయాయుయైన దుష్టంతుడు ఆమెను నిరాకరిస్తాడు. అంగుళీయక అభిజ్ఞానముచే ఆమె గుర్తుకువస్తుంది. చివరకు పుత్రుడు భరతుని, భార్యశకుంతలను మరీచాశ్రమంలో కలుస్తాడు.

ఉత్తర రామచరితములో జనాపవాదుకు తల్లిడిల్లిన శ్రీరాముడు, సీతను అడవులకు పంపి, ఆమెను వదిలి, తన విధ్యుక్తధర్మమును నిర్వహిస్తాడు. శంబూకవధానంతరం తిరిగివస్తూ, ఆశ్వమేధ యజ్ఞాశ్వాన్ని అడ్డగించిన లవుని, కుశుని, తర్వాత సీతను వాల్మీకాశ్రమంలో కలుస్తాడు.

ఈ రెండు కథలలో భార్యాధర్మ వియోగమే ప్రధానమైన ఇరుసు అయినది. శకుంతలాదుష్టంతులను కలిపిన భరత కుమారుడు పంచవర్ష ప్రాయుడు. సీతా రాముల సుపుత్రులు కుశలవులు ద్వాదశ ఋషప్రాయులు. సింహపు పళ్ళను లెక్క పెట్టిన ఘనుడు భరతుడు యాగాశ్వాన్ని నిలిపిన ఘనుడు లవుడు. బాలకులు ఆమోఘవీరులు.

ఇలా తల్లితండ్రీ, పిల్లలమధ్య నడచిన రెండునాటకాలు 7 అంకాలను కలిగి ఉన్నవి. ‘గ్రీవాభంగాభిరామమ్ ముహురనుపతతి స్వందనేదత్తదృష్టిః’ అనే వర్ణన ననుసరించి, దుష్టంతుడు ‘ప్రస్తావనా’-పద్ధతిలో రంగస్థలమును ప్రవేశించినాడు. భవభూతి- ‘స్నేహాత్సభాజయితుమేత్య...’ ‘జనకుడు స్నేహమున రంజింపజేసి, ఉత్సవమున, విదేహకు వెళ్ళెను. అందుచే కలతబారిన దేవిని ఓదార్చ నరేంద్రుడు రాజగృహమునకు వెడలెను. ‘అని సూత్రధారునిచే చెప్పించి, ప్రస్తావనతో శ్రీరామభద్రుని రంగప్రవేశము చేయించినాడు.

సన్నివేశములలో కూడా రెండింటికీ అతి సన్నిహితత్వం ఉన్నది. దుష్టంతుని వైఖానసాదులు శకుంతలను కణ్వాదులు ‘సక్రవర్తివంటి పుత్రుని గనుచుని’ ఆశీర్వాదించారు. అష్టావక్రముని ‘వీరప్రసవాభూయాః’ వీరులగు పుత్రులు కలుగుదురు గాః!’ అని ఆశీర్వాదించాడు. వారి వాక్కులు ఫలించుట నిష్కవము. కనుకనే శ్రీరాముడు ‘తాకికానాం హి సాధూనా మర్థంవా గనువర్తతే, ఋషీణాం పునరాద్యానాం వాచమగ్ధోనుధావతి.’ అన్నాడు. సామాన్యలోకీక జనుల మాటలు అర్థాన్ని అనుసరించి మెలగుతాయకాని ఋషుల వాక్కునే అర్థం అనుసరించి పరిగెత్తుతుంది. ఇది వాస్తవమే కదా! ఈ ఆశిస్సులు ఇటు భావికథా సూచనా ప్రయోజనాన్ని కూడా సాధించాయి.

ఆదంపతుల దాంపత్యం వనాలలోనే సాగింది. శకుంతలాదుష్టంతులు అరణ్యంలోనే తమ అనురాగాన్ని పంచుకున్నారు. ఉత్తరరామచరితంలో సీతారాములు రాజభవనంలో ఉన్నప్పటికీ లక్ష్మణుడు చూపిన చిత్రాల వ్యాజమున వారివనసీమనివాసభేలనాదులనే భవభూతి చిత్రించాడు. ‘అలసలలిత ముగ్ధా... పరి

మృదితమృణాలి దుర్బలాన్యంగకాని
త్వమున మమకృత్వా యత్ర నిద్రామ
వాప్తా' మృగభేదంచే వాడినతన 'దండ
కారణ్య ప్రేమసఖి'ని తన ఎడపైన
నిద్రింపజేశాడు; 'స్వహస్త ధృతతాల
వృంత ఆత పత్రము'తో ఎండ తగులనీయ
లేదట! ఈవిధంగా వారు చిత్రాలలా
నాటి జీవితాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకున్నారు.
కాని విధివకాత్తు తనచేయి నేతలదిండుగా
ఇచ్చి అర్థాంగిని నిదురపుచ్చిన మధుర
సన్నివేశం ఎంతోనేపు నిలువలేదు. జనా
పవాదు వచ్చినది. రాముడు సీతను కాగ
డవుల విడువనంపినాడు. ఇది తప్పనిసరి
అయినది. కాని కాకుంఠలంలో రాజు
శకుంతలను విస్మృతపథగామియై వదలి
నాడు. రెండిటికీ పర్యవసానం ఒకటే!
దుర్భర వియోగ విప్రలంభం! దుష్ట్యంతుడు
గర్భవతియైన ముగ్ధను తిరస్కరించాడు.
కఠోరగర్భాలనయైన జానకిని వెడలనడి
పాడు రాఘవుడు...

రెండింటిలోనూ నాయకులు ధర్మరక్షా
కంకితబద్ధులు; ప్రజానరంజక పాలకులు.
మరణించిన సార్థవాహుని ధనాన్ని
స్వాధీనపరచుకొనుట కనుచరులు సల
హను ఇయ్యగా, రాజు ఒప్పుకొనలేదు.
ఆవర్తకుని ధనం అతని కుటుంబానికే
చెందెటట్లు తీర్పుచెప్పి, న్యాయాన్ని
చేకూర్చాడు దుష్ట్యంతుడు. శ్రీరాముడు
ద్విజుని మృతశిశువును బ్రదికించుటకై
కూద్రముని శంబూకుని అనిష్టతతో వధి
స్తాడు. అప్పుడు 'సీతావివాసనపటోః
కరుణా కుతి స్తే? రే హస్తదక్షిణ...' నిండు
చూలాలిని ఆడవికి పంపిన నీకు
కరుణఎక్కడిది? ఓ దక్షిణహస్తమా?
అని విలవిలలాడతాడు.

అభిజ్ఞాన కాకుంఠల, ఉత్తరరామచరి
తలములలో వింతగొలిపే అతివిచిత్రమైన
పోలిక ఏమిటంటే ఆది పుష్పకవిమానం-
(రథం). ఇంద్రునివద్దనుండి తిరిగివస్తూ,
సుందరప్రకృతిదృశ్యాకర్షితుడై, దుష్ట్యం

నూతలపాటి కవితావధూటి

(గతసంచిక తరువాయి)

- రత్నశ్రీ (యస్. రాజశేఖర్, బి. ఏ.)

గంగాధరం వెన్నెలలాటి చల్లని
గీతాల్ని పాడినా, వేసవిలాటి మండు
తున్న ఎండలోతన గుండెలోనినదించిన,
ప్రవహించిన, పరవశ్యులొక్కిన వలపు
గీతాల్ని, అమృతపాతాన్ని మనకు 'నవ
నీతంలాంటి నవగీతాన్ని' అందిస్తాడు.
"వేసవిలో కలపుగీతాన్ని" స్పందిస్తూ.

*పుణ్యనాశ్రేయసి
మలయమారుతం నాదూతిక అని
ప్రారంభించి మధ్యలో ఇలా అంటాడు.
"నేనునిజం నాదొక యజం
నేను పుణ్యని ప్రేమిస్తున్నాను.
చెమటతీసి
చెమట ముత్యాలహారం వేసి."

ఆయన ఎవ్వరూచేయని, చేయబోని
పనిచేసాడు. ఎవరైతే అందమైన వస్తు
వుల్ని ఆనందాన్ని కల్గించే ప్రకృతిని,
పదార్థాన్ని ప్రేమిస్తారు తప్ప (మట్టిని)
భూమిని ఎవరు ప్రేమిస్తారు? ఆయన
భూమిని ప్రేమించడంలోనే ప్రత్యే
కత ఉంది. ఒకడు ఆనందంగా ఉంటు
న్నాడంటే దానికి పరోక్షంగా కారణ
భూతమయ్యేది భూమేకదా! అన్ని సంప
దలకు నిలయం గైతుబిడ్డ కావడంకల్ల
భూమంటే ఎవరేని ప్రేమ, గౌరవం
ఆయనకి- ఆభూమినుంచి వచ్చే ఫలి
తాన్ని, మర్చిపోలేదు కాబట్టి ఆయన
దృష్టిలో సామాన్యదే నేటి చక్రవర్తి.
కష్టించేవారి నే ఆయన గౌరవిస్తాడు.

తుడు మారీచాశ్రమ ప్రాంతాలలో దిగు
తాడు. శ్రీరామచంద్రుడు పుష్పకవిమా
నంలో బయలుదేరి, శంబూకుని వెదకు
తాడు. తిగిరివస్తూ చంద్రకేతు లవుల
యుద్ధాన్ని చూసి, వారిస్తూ విమానంనుండి
దిగుతాడు.

(సశేషం)

సౌందర్యానికి, సౌఖ్యమార్యానికి ఆయన
కవిత్వం పెట్టింది పేరు. ఆయన కవితలో
మానవతకు ప్రముఖస్థానం ప్రథమస్థానం
ఉంది. ఆయన మానవతావాది, శ్రేయోభి
లాషి, ఆశావాది, అభ్యుదయాన్వేషి.

"ఏడాదికోమాట" వచ్చే ఉగాది
కన్యనుచూసి ఏమంటాడో తెలుసా?
ఎందుకొచ్చా వని ప్రశ్నిస్తాడు? ఏమి
తెచ్చా వని ఎలుగెత్తి అడుగుతాడు. ఇల్లు
మరిచి, ఒళ్ళుమరిచి, నీ శూని పస్సలూ
మరిచి రాత్రింబవళ్ళు గనిమీద నిద్రవంగా
పడివున్న పేదకాపుగుండె సవ్వడి
విన్నావా? అనేక గాథామయ, బాధా
మయా దృశ్యాల్ని చూస్తూ ఊరు
కున్నావా? అసలు ఎలా వచ్చావు? వచ్చి
చూసి వెళ్ళి పోవటమేనా, మంచిని,
కాంతిని, తృప్తిని, ప్రసాదించి, ఆనం
దంలో ప్రజల్ని ఓలలాడించడం ఉందా?
అని నిర్మోహమాటంగా, నిర్భయంగా,
నిస్సందేహంగా అడిగేస్తాడు. మాకంటే
హతాశయులూ, గతాశయులూ, చ్యుత
భర్తృకలూ, మృతపుత్రకులూ, నీకు
ఇంకా ఎక్కడైనా ఉన్నారా? మరిలేక
పోతే. చూసీ చూడనట్టు, అంటి అంట
నట్టు, పట్టిపట్టనట్టు, వెళ్ళిపోతావే? అని
అడగడల్పు కున్న నాలుగు మాటలు
అడగి కడిగేస్తాడు, మళ్ళీ ఆవేశంగా
ఏవోఅన్నానని, తుమించ మని కోగు
కుంటాడు. మానవ సహజంకదూ. ఉగాది
కన్యని ఒకటి కోరుతాడు.

*ఉగాదీ, చల్లగావెళ్లు
ఇంక నీగమనాని కడ్డుపడం!
మాకంటే దీనుల్ని హీనుల్ని చల్లగా
చూడు

వాళ్ళ గుండెల్లో వెచ్చనికాంతి
గీతంపాడు

జేతమంతా చల్లగా ఉంటేనే
మాకు చల్లన,
మళ్ళీ ఏడాది ఈదారినే వస్తావుకదా
వచ్చేటపుడు మంచివార్తలు
తీసుకురా.” *

ప్రతికవిత్వంలోన ఒక దృశ్యాన్ని కళ్ళ
ముందు ప్రత్యక్షం చేస్తాడు. ప్రకృతిని
మానసికరిస్తాడు. ప్రతీక వాదాన్ని
(Simbalism) కూడా ఉపయోగి
స్తాడు.

‘నిన్న-నేడు’ అనే కవిత్వంలో జాతి
నేత, పూజ్యపిత గాంధీతాతకు తాను
లోగడ స్వాగతం పలికా నని చెప్పి
ఇప్పుడు నువ్వువస్తే మమ్మల్ని చూసిజీవించ
గలవా? అని అడుగుతాడు. ఇప్పటి దేశ
పరిస్థితి కళ్ళకు కట్టినట్టు చక్కని అలం
కారాలతో, చిక్కని పదజాలంతో,
అతిసహజంగా, చిత్రించాడు. అన్యాయం,
అవినీతి, ఆశ్రయపక్షపాతం, లంచ
గొండితనం, ఘోరమైన రాజకీయాలు
దరిద్రమైన అధికారదాహం, దారుణ
మార్గదర్శకమాలు! తాండవం చేస్తున్నా
యి దేశంలో; ఇది చూస్తే గుండె ఆగి
చస్తావు సుమా! ఇది రాక్షసులోకం,
కాంతి సీత లేదు; మానవత లేదు, లోకం
విషపాకంగా మారిపోయింది. తప్పుడు
తూకంగా తయారైంది.

‘నడుస్తున్న చరిత్ర’లో ఇలాఅంటాడు.

*నిదురించే దేవుణ్ణి లేపకు
నిప్పులు చిమ్మే నరుణ్ణి ఆపకు
కలాన్ని మత్తులో ముంచకు
కవిత్వను కాంతితో పోల్చుకు.”
మతాన్ని మూర్ఖంగా కొలవకు
గతాన్ని మళ్ళీమళ్ళీ పిలవకు
నిన్నటినిజం- నేటివిషం
నేటివిషం- రేపటినిజం.

డబ్బుకులోకం దాసోహం అంటారు.
అర్థంలేనిదే (ధనం) ఏపనీ ఆవదు.
ఈరోజుల్లో. ధనం మనిషిని మార్చే
సాధనం, మంచితనాన్నిపైతం మండించే
ఇంధనం.

* చిత్తంస్థానంలో విత్తం పీటేసుకుంది
మేధాశక్తిని స్వార్థస్వర్ప వాటేసుకుంది.
డబ్బుంటే ఎన్ని చెడుగుణాలున్నా
సహిస్తారుజనం, డబ్బు లేకపోతే ఎంత
మంచి ఉన్నా గుర్తించదు లోకం.
అందుకే శ్రీశ్రీ ‘మానవులను పీడించేది,
దేవతలను ఆడించేది ‘డబ్బు’ అంటాడు.
నిజమే మరి.

“ఒంటిగా ప్రేమించ లేను” అనే
ఖండికలో, కేవలం ఆంధ్ర భాషా
యోషనే ప్రేమించలేను. పక్కనున్న
చక్కనైన చుక్కలాంటి సంస్కృతాన్ని,
హైదరాబాద్ లో ఉరుదూ
సాకిని (ప్రియురాలు) చెదురుకనులూ,
అనంతరపూరునుంచి కన్నడప్రాధగడుసు
చనులూ, చిత్తూరునుంచి అరవజవరాలి
భరతనాట్యం నడుమూ ‘అన్నీ ఒక్కసారి
ఆయన్ని ఉక్కిరిబిక్కిరి చేస్తుంటే
అన్నింటినీ ప్రేమించ నారంభించాడు.

మనదేశం అనేక సంస్కృతుల కడలి,
అనేక భాషా వాహినుల కూడలి’ అని
గర్విస్తాడు. ఆరోజురావాలి ‘ఖండికలో’
‘నేటిమనిషి’ మనస్తత్వం చెబుతాడు.
జీవితమంతా నటననీ, ప్రభుత్వం కూడా
కాయశక్తులా నటిస్తోందనీ చెప్పి ఆనటన
పోయి నిజజీవితాలు వెలుగులోకి రావా
లని, ప్రతిమనిషి స్వేచ్ఛావాయువులు
పీల్చాలని, హాయిగా తలెత్తుకు తిరగా
లని కోరుతాడు.

* నేటిమనిషి-

మనిషిలోని మనసు
మనసులోని దినుసు
అంతా పెరుసని అందరికీ తెలుసు
తెల్లీ అంతా నటించేస్తున్నారు
వచ్చీ రాని డైలాగు లన్నీ
పఠించేస్తున్నారు. *

చైపాదాలలో (వాక్యాల్లో) ప్రాస
విన్యాసంచేయగా భాష లాస్యంచేసింది.
పదాలు నేనువస్తాను నేనే వస్తానంటూ
వచ్చి నిల్చాయి. అర్థవంతంగా, సమ

ర్థంగా ఉన్నాయి ప్రయోగాలు. ఏకవి
త్వంలో మానినా ఎక్కడో ఒక చోట
నవతామానవతలు తొంగిచూస్తాయి.
పాటిని మరిచి ఊహలోకాల్లో తేలడు.
‘మట్టిబొమ్మలు’లో ప్రకృతంతా సౌజ
న్యంతో, సాహర్ద్యంతో కల్పిమెల్పి
‘సమతాగీతాలు’ ఆలాపిస్తుంటే, మనిషి
మాత్రం కులమత భేదాలు మర్చిపోక,
బీద-ధనిక లేదాలు విద్విరాక, కొట్టు
కుంటూ,తిట్టుకుంటూ మట్టిలోకల్పిపోయే
దాక డబ్బుకోసం అధికారంకోసం పెను
గులాడుతు మానవతనే విడిచి, మట్టి
బొమ్మగా మిగిలి, మట్టిలో కరిగిపోతు
న్నాడు. అని సానుభూతి చూపుతాడు
అంతా ఒకటే అని సమతా తత్వాన్ని
ప్రవచిస్తాడు, ప్రబోధిస్తాడు, విశ్వమా
నక సాభాత్రాన్ని ప్రతిపాదిస్తాడు,
వేదాంతాన్ని గుండ్రిప్తంచేసి సమీక్షి
స్తాడు. ‘అన్నిపాత్రల పదార్థం ఒకటే
అనే యధార్థం తెలుసుకో మంటాడు.
‘మట్టిమట్టి’ అని అంటే ప్రయోజనంలేదు
గట్టి పట్టుదల ఉంటే మట్టి బంగారం
అవుతుందంటాడు.

“రూలు” ఖండికలో. రూలు, పాటి
ఒకే వరుసలోవని, ఆరెండిటి లక్ష్యం
మనిషిశ్రేయస్సు మానవ ఆరోగ్యాన్ని
కాపాడడమే, అంటాడు.

*పాత్ర మలిగమైతే
పాలు చెడిపోతాయి
పాలకుడు దుష్టుడైతే
రూలు దుష్టుమై పోతుంది.

‘కవిత్వ’ ఎలాఉండాలో దానిలక్ష్యం,
లక్షణం వివరిస్తాడు. కవిత్వంలో నేడ
తీర్చేగుణం, శక్తినిచ్చే గుణం చైతన్యం
కూర్చేగుణం ఉండాలి’ అవి లేకపోతే
ఆ కవిత్వం ఎలాంటిదంటే...

* నేడ తీర్చని కవిత్వ
నిప్పులవాన లాంటిది
శక్తి నివ్వని కవిత్వ
కుర్చిన కుండులాంటిది

చైతన్యం కూర్చుని కవిత్వ
చీకటి గుయ్యారంలాంటిది.
ఏదీలేని పాట
నరకానికి బాట

‘జగచ్చేతన’ ఉండాలి లేకపోతే
జగతి అంతా నిశ్శబ్దంగా నిస్తబ్దంగా
నిస్తేజంగా, నిర్వీర్యంగా ఉంటుంది.
అందం ఉండదు ఆనందం ఉండదు. జగ
తిలో ప్రతీదీ ద్వంద్వంగా ఉండాలి.
అంటే సుఖదుఃఖాలు, అందం. అనా
కారితనం (కురూపి) తీయడనం, చేదు
గుణం, ఇలాగే అప్పుడు వాటి విలువ
తెలుస్తుంది. తనభావాన్ని నూటిగా
నీటుగా, తేటగా చెప్పాడు నాలుగు
ముక్కల్లా,

* బ్రతుకు జడమై, పదవిజడమై
జీవం జడమై, భావంజడమై
పుడమి జడమై, జడభజడమై
అన్నీజడమై కదలక పడివుంటే
జగత్తు అర్థానికి
మహత్తు ఏం మిగులుతుంది?

అనిగమ్యత్తుగా ప్రశ్నించి, మనల్ని
అలోచింప చేస్తాడు. ‘కవిసమ్మేళనం’లో
తన స్వగతాన్ని, సుమనోహర రీతిలో
‘అలాపిస్తాడు. ‘చమత్కృతిలేని నాబ్ర
తుకు కృతి’ అని తననిజాయితీని నిజంగా
మనకి చెప్తాడు. కల్లజొల్లి కబుర్లుచెప్పి
మనల్ని నమ్మించాలని ప్రయత్నించడు.
తెయ్యని అబద్ధాల్ని కవిత్వంలో చెప్పడు.
‘తన బ్రతుకుకృతి’ అని చెప్పిన కవిత్వ
ఈనాటి భారత సమాజ ప్రతిబింబంగా,
మ్యాజియంలో పెట్టవచ్చును. అయితే
దానికి ప్రభుత్వం అంగీకరించక పోవ
చ్చును, అదొక ఉత్తమ కళా ఖండం.
సజీవచిత్రం. తనవద్ద ఏమీ లేదంటాడు.
తనబ్రతుకు కృతిలో అందమైన ఛందం
కానీ, సుందర పదబంధంకానీ, సురభిశ
సుగంధంకానీ, అరవింద మధురమరం
దంకానీ లే వంటాడు. అది జీవిత
కావ్యంలో అన్నాడు. వాస్తవంగా తన

కవిత్వంలో పైని చెప్పిన లక్షణాలన్నీ
ఉన్నాయి. ఆయన కవిత్వనిండా, మక
రందం కరుస్తుంది కలస్వనంతో శో
కిల కలగానం చేస్తుంది. కావ్యం నందన
వనమై పారిజాత పరిమళాలు వెదచల్లు
తుంది.

‘కృతజ్ఞతలు’ అనేకవిత్వ ఈనాటి
ప్రభుత్వ ఒక హాచ్చరిక. మనం సాధిం
చిన ప్రగతికి ప్రతీక. మనదేశపరిస్థితి
కొకపతాక. దేశాన్ని ఆవేశంతో ప్రశ్ని
స్తాడు సత్పరుడుగా, దేశాభిమానిగా,
బాధ్యతగల వ్యక్తిగా, బదులుసెప్ప మని
అడుగుతాడు. ఈటెల్లాంటి మాటలతో,
తూటాల్లాంటి మాటలతో, ప్రశ్నలు కా
వవి ప్రజాస్వామ్య వ్యోమపథంలో విరిసిన
మెరిసే జ్యోత్స్నలు. ‘జాతిమన
స్తత్వాన్ని’ బాగా వంటపట్టిం చు
కున్నాడు.

* నావారు నడిచే దారంతటా
పల్లెరు గాయలు
నాతరం పాదాల నిండా
నెత్తురు గాయాలు.*

అని సహేతుకంగా విమర్శిస్తాడు.
స్వాతంత్ర్యం వచ్చి పాతికేళ్ళుదాటినా
‘అభివృద్ధి’ అంతంతమాత్రంగానే ఉం
దంటాడు.

పసిడిపలుకులు, మిసిమి చెలుకులు ఆయిన
‘చెలుకులు’ కొన్ని.

“వేగమంటే జీవితం
లేకుంటే అది జీతం,

వెన్నెలనాకు కన్నెపిల్లల కన్నుల్లోకాదు
అన్నంకొన్న ఆకొన్నవాని కన్నుల్లో
కనిపించింది.

“మానిగా కూర్చున్న జ్ఞానికన్నా
మనిషిగా తిరుగున్న అజ్ఞానే నయం.”

“చిన్నిదీపాలు” కొన్ని వెల్లిస్తే అవి
ఆకాశమంతా ఆవరించి ప్రకాశవంతం
చేస్తాయి జగత్తంతా.

(తరువాయి 16 వ పేజీలో)

స మ య బ ల ము

- శ్రీ చల్లా నరసింహారావు.

సురుచిర హాసరశ్మి శుభ
శోభల వెల్లుచు బూర్వతీరక
ర్బరవరరమ్య హాస్యమునఁ
బొల్పుగ వెల్వడి వచ్చుచుండి యం
బరమునఁ జీకటిండ్లు తొలి
మంటలఁ గాల్పుచుఁ దారిఁజేసి సుం
బరమునఁ గాని పింతువు ప్ర
భాత వికాల వికాస వేళలన్.

కీర్తికవచమ్ముతో నీవు కంపెసంగి
తిమిరపరిపంథిపైఁ బడ దిరుగు నపుడు
గగనమార్గమ్ములో నిన్నుఁ గనులఁగాంచ
నెవరు సరిపోరు దినరాజ యింత నిజము.

కదలాడు కిరణాలు ముదమార వాలార
వెల్లుతారల నెల్లఁ బెదరఁ గొట్టి
రంగు రంగులతావిప్రాంజలించుచుఁ బిల్చు
పూల లతల పొల్పు పొగులఁ జేసి
వెన్న వితీచికొంచు విట్టివీఁగుచు నుండు
నుదధి గాంభీర్యమ్ము నుడుకఁజ్జెట్టి
శ్రుతిలోన నిల్చుచు నుందరమ్ముగఁబాడు
పక్షిసంతతి కుల్కుఁ బాయఁజేసి

యనుపమాకాశ సామ్రాజ్య మావరించి
యలనుటింపఁగఁ జేయుచు నవనిఁగూడ
తెగఁ జెలాయించు చుంటివి తిరుగు లేక
యెంత వరకు సాగించెద విట్టిధాటి

నీవు నానడి నెత్తిని నిలచియుండి
యొక ముహూర్త కాలమచట నులికిపడితి
వదియె మొదలయ్యెనే మొనీపదము మార్పు
పశ్చిమంబున కప్పుడె వంగుచుంటి.

దినకర! యేకతంబునఁ గ
తించుచునుండఁ గ్రమంబుగానిటుల్
ఘనకిరణోష్ణ తీక్షణ
కాలము నిన్నటు వంచుచుండ నే

మనకయె క్రుంగుచుంటివి భ

యంబున; నీగతిగాంచుచున్న నా
మనమునఁ జోద్యమయ్యె; నిఁక

మానవు నున్నతి నూరకుండునే!

భూమి చివర నీవటె పడిపోతివేమి
బూడిద మెయినిఁగ్రమ్మఁగఁబాడుపడుచు
నెంతపనిఁజేసెఁ గాతము పంతగించి
మంచితోఁజా రాకుండునె; మథనపడకు.

(15 వ పేజీ తరువాయి)

మనసు పెంచవలెను, మంచిపంచవలెను
పెంచిపెంచి నుగతి కాంచవలెను
ధనము కన్నజనము, జనముకన్నమనము
మనము కన్నమనము, ఘనము వినుము.
శిలు కరుగవలయు, కలలుపండవలయు
కలత అడగవలయు, కవితవిన్న,
మంచికవితకన్న మంచిమనము మిన్న.

అక్కడక్కడ 'ఆరుద్ర'ముద్ర బాలగంగా
ధర తిలక్ ప్రభావం, కన్పిస్తాయి. అంత
మాత్రాన సాంతవాణి, బాణి లేవన
రాదు. చివరగా ఆయనవ్యక్తిత్వాన్ని
"వెలుగులోనికి" తెచ్చే ఆయన కవిత్యం
లోనే విసింది.

*నిరాశనుంచి వచ్చినా
అందరిలో ఆశల విత్తులునాటి
ఆశయాల చెట్లు మొలిపిస్తాను
వంచన నుంచి వచ్చినా
మంచి మాగాణిని నాగుచేసి
మానవత్వం పంటలు పండిస్తాను
అడవినుంచి వచ్చినా
అరణ్యాలకు పైతం ఉపస్సుధల్ని పంచే
అమరగీతికల్ని రచిస్తాను
కత్తులవం తెన మీదినుంచి వచ్చినా
కాంఠం కన్నీటిని చెరిపి
కాంతి చరిత్రను సృష్టిస్తాను
చీకటినుంచి వచ్చినా
చీకటిలోకాన్ని వెలుగులోనికి నడిపిస్తాను.

తెలుగునాట వ్యావహారికభాష

- శ్రీ ఎల్. కె. మల్లేశ్వరరావు, ఎం. ఏ.

(గతసంచిక తరువాయి)

మొదట్లో వ్యావహారికాన్ని వ్యతిరేకించిన ఉద్దండ పండితులే సత్యం గ్రహించి వ్యావహారికాన్ని సమర్థించటం ప్రారంభించారు. అటువంటి వారిలో మొట్టమొదట చెప్పకోదగినవారు వీరేశలింగం పంతులుగారు. గిడుగు వారితో చర్చించి వారి వాదాన్ని అంగీకరించి వర్తమానాంధ్ర భాషా ప్రవర్తక సమాజానికి అధ్యక్షస్థానం స్వీకరించారు. అలాగే చెళ్ళపిళ్ళవారు, మండపాక పార్వతీశ్వర కాశ్మీగారు, మహామహాధ్యాయ తాతా సుబ్బారాయకాశ్మీగారు, ఆక్కిరాజు ఉమాకాంత విద్యాశేఖరుల వంటివారు దీన్ని సమర్థించారు. గిడుగువారి శిష్యులైన తాపీధర్మరావుగారు కొంతకాలం వీర గ్రాంథిక రచనలు చేసినా తర్వాత గురువుగారి వాదాన్ని గ్రహించి విరివిగా రచనలు చేయడమేకాక 'జనవాణి' పత్రికలో దీన్ని ప్రవేశపెట్టి మొట్టమొదట వ్యావహారికాన్ని పత్రికల్లో ప్రవేశపెట్టిన ఘనత దక్కించు కొన్నారు. నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు కూడా చివరి దశలో వ్యావహారిక భాషోద్యమాన్ని సమర్థించి గిడుగు ప్రభృతులకు ప్రోత్సాహాన్నిచ్చారు. చలం, విశ్వనాథ, కృష్ణకాశ్మీ, చింతా దీక్షితులు, మల్లాది, శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాశ్మీ, గోపిచంద్ మొదలైనవాళ్ళంతా కథలూ, నవలలూ వ్యాసాలూ రాసి వ్యావహారికాన్ని పటిష్ఠంచేశారు. వ్యావహారిక భాషోద్యమానికి తగిన విధంగా కవితారచనా రూపంగా మరికొంత బలాన్ని చెప్పకుండానే చేకూర్చినవారు మహాకవి శ్రీ శ్రీ.

1968 లో శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం పి.హెచ్.డి.పట్టానికి తానే పరిశోధన వ్యాసాల్లో కూడా శిష్టవ్యావహారికాన్ని అంగీకరించింది. పత్రికారచన, రేడియో, వివిధ ప్రక్రియల్లో రచన వ్యావహారికంలోనే వెలువడుతున్నా కొన్ని విశ్వవిద్యాలయాల పాఠ్య గ్రంథాలుమాత్రం కృతక గ్రాంథికంలో రచింపబడుతూనే ఉన్నాయి. ఈపరిస్థితిలో సమకాలీన భాషకు పాఠ్యగ్రంథాల్లోని భాషకుగల అంతరాన్ని గమనించిన ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం ఈ విషయం మీద పరిశీలనకు శ్రీ ఎమ్. ఆర్. అప్పారావుగారి అధ్యక్షతను ఒక భాషాసంఘాన్ని నియమించింది. ఈ సంఘం వారు సమర్పించిన నివేదికను 1974 డిసెంబరులో విశ్వవిద్యాలయం అకడమిక్ కాన్ఫరెన్స్ విశ్వవిద్యాలయంలో ప్రామాణిక వ్యావహారిక భాషకు అంటే శిష్ట వ్యావహారిక భాషకు ప్రవేశం కల్పించింది.

తెలుగుపండితలోకంలో భాషాప్రమాణ నిర్ణయంలో ప్రయోగ శరణాఃవైయాకరణాః అన్న సంస్కృతాభియుక్తికి ఎక్కువ గౌరవం ఉండేది. ఇక్కడ ప్రయోగమంటే తెలుగు పండితుల దృష్టిలో కవి ప్రయోగమనే అర్థం.

భిన్నదశల్లో, భిన్నరూపాల్లో ఉన్న భాషకు ప్రామాణిక రూపం ఒక్కటే ఉంటుందనికాని, సార్వకాలిక ప్రామాణికత్వం భాషారూపాల్లో ఏదో ఒకదానికి ఉంటుందనటం కాని సమర్థనీయం కాదు.

ప్రామాణిక భాష ప్రధానంగా మూడు రకాలని బ్లాంఫీల్డ్ వివరించాడు. రచనల్లో లిఖితరూపంలో ఉండే భాష

భేదం సాహిత్యమాండలికం (Literary standard) దైనిక వాగ్వ్యవహారంలో విద్యావంతులు వాడే భాష భేదం వ్యావహారిక ప్రామాణికం (colloquial standard) ఒక భాష వ్యవహారంలో ఉన్నదేశంలో నిర్దిష్టప్రాంతంలోని విద్యాధికులు మాట్లాడేవాష భేదం ప్రాంతీయ ప్రామాణికం (Regional standard) ఇంటింటికీ గ్రామానికి మార్పులు పొందుతుండే తక్కువ తరగతులవారి భాషభేదాన్ని స్థానిక మాండలికం Local standard) లేక గ్రామ్యమని గాని వ్యవహరిస్తారు. ఈ భేదాలు కాక ప్రతిభాషకు దశలూ, అవస్థలూ ఉన్నాయి. వీటి పరిణామక్రమంలోనే ప్రామాణిక భాష ఏర్పడుతుంది. సాధారణంగా రాజకీయ ఆర్థిక సాంస్కృతిక సామాజికాదిరంగాలలో పురోగతిని సాధించిన మండలాలకు చెందిన శిష్టుల వాడుకలోని మాండలికమే సాహిత్యస్థితికి ఎదిగి ప్రామాణిక భాషకు మూలాధారం అవుతుందన్నది భాషల్ని చారిత్రకంగా అధ్యయనం చేయడంవల్ల స్పష్టమైనవిషయం. రాజకీయంగా శక్తిమంతమైన ప్రాంతం తన సంస్కృతిని అధికారాన్ని భాషాపరిపాలనలో కూడ ప్రదర్శిస్తుంది. అధికారభాషగా, సాహిత్యభాషగా, బోధనాభాషగా పరిణమించి టానిక ప్రాంతీయ భాష రూపానికి చారిత్రక పరిస్థితులు అనుకూలిస్తాయో అదేకాలగమనంలో ప్రామాణిక భాషగా రూపొందుతుంది. సాధారణంగా రాజాస్థానాల్లోనూ, విద్యాకేంద్రాల్లోనూ వ్యవహారంలో ఉన్న భాష ఇతర మాండలికాల్ని తోసి రాజని ప్రామాణిక భాషగా స్థిరపడి పెంపొందుతుంది. ఇలా ప్రామాణిక భాష స్థిరపడేటప్పుడు ఇతర మాండలికాలు దానిలో లీనమవు

తాయి. లేదా వ్యవహార దూర మవుతాయి.

ఒకసారి ప్రామాణికత్వం సంపాదించిన భాషాపరిపాలన కాళ్ళతండా అదే స్థితిలో ఉండదన్నది సజీవ భాషల విషయంలోనూ విద్యావంతులు సృష్టించి వ్యవహరించిన కల్పిత భాషల విషయంలోనూ రుజువువుతున్నది. అనుకూల రాజకీయార్థికాది పరిస్థితుల్లో ఆకాలానికి చెందిన శిష్టవాగ్వ్యవహారంలో సహజంగానూ సందర్భోచితంగానూ ఉచ్చరింపబడిపదజాలం మాత్రం ప్రామాణిక భాషగా పరిగణింపబడుతుంది. అటు రచనకూ ఇటు సంభాషణకూ ఉపయోగింపబడుతుంది. సన్నిహిత సాంఘికాది సంబంధాలవల్ల భాషలోవచ్చే ఏకరూపతనే ప్రామాణిక మని అంటారు.

ఆధునిక ప్రామాణిక ఫ్రెంచ్ భాష పారిస్ నగరస్థానిక మాండలికం నుంచి ఏర్పడింది. ఆధునిక ప్రామాణిక జర్మన్ భాష తూర్పుసరిహద్దురాష్ట్రాల్లోని అధికార వాణిజ్యభాష భేదమంచి ఏర్పడింది. మాస్కోప్రాంతపు వాడుకభాష ప్రాతిపదికగా పాతస్లావ్ భాషాంశాలనూ అన్యదేశాలనూ జీర్ణించుకొని నేటి ప్రామాణిక రష్యన్ భాష ఏర్పడింది. నేటి హిందీ బడేబోల్ ఢిల్లీ మాండలికం నుంచి, నేటి వంగభాష (చలత్ భాష) కలకత్తా మాండలికం నుంచి ఏర్పడ్డాయి. అలాగే నేటి ప్రామాణిక తెలుగుభాష సాంస్కృతికంగా, ఆర్థికంగా, విద్యాసంబంధంగా మొదటినుంచి తనప్రాముఖ్యమును నిలుపుకొంటున్న కృష్ణా గోదావరి జిల్లాల మాండలికాలనుంచి ఏర్పడింది. ప్రపంచం మొత్తంలో ఎన్నదగిన సారవంతమైన ప్రదేశాలు గోదావరి కృష్ణా డెల్టాలు. బ్రహ్మాండమైన నదులూ, సముద్రం, పర్వతశ్రేణులూ ఉండటం వల్ల ఈ ప్రాంతం అన్నిరంగాల్లోనూ అభివృద్ధిని సాధించింది. గ్రియర్సన్ రచించిన లింగ్వి

స్టిక్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియాలో కూడా ఈ భాషనే ప్రామాణికంగా పేర్కొన్నాడు. నేటి రేడియో ప్రసంగాలు, వార్తాపత్రికలలో వాడుతున్న భాష ఇదే.

కృష్ణాగోదావరి నదులకు ఆనకట్టలు కట్టగానే వ్యవసాయం, దానివల్ల ఆర్థిక పరిస్థితులూ సాగరతీరంలో అభివృద్ధి నొందింది. రాజకీయ ప్రాబల్యం చేకూరింది. అశేషంగా పత్రికలు బయటపడాయి. ప్రయాణసౌకర్యాలు ఏర్పడ్డాయి. పాఠశాలలూ కళాశాలలూ అసంఖ్యాకంగా పెరిగి విద్యావ్యాప్తి జరిగింది. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ ప్రభావం, ఆంగ్లపాలన వల్ల కలిగిన ఆధునిక సౌకర్యాలు సాగరతీరంలో ఎక్కువయ్యాయి. రాజకీయ-చైతన్యం ప్రజ్వరిల్లింది. కందుకూరి వీరేశలింగంగారు సంఘ సంస్కారాన్నీ, భాషాసంస్కరణనీ ఈ ప్రాంతంలోనే ఆరంభించి సాధించారు.

వేదం వేంకటగిరిరాజుగారి పాత్రోచిత భాష పేరిట అవ్యక్తంగానే ఆధునిక భాషాపరిపాలనకి స్థానం కల్పించారు. గిడుగు వారి ప్రచారధోరణి గురుజాడ రచనా ధోరణి ఎందరికో ఆదర్శమయ్యాయి. అనేక సాహిత్యోద్యమాలకూ ఇక్కడే నాంది జరిగింది. ఈ నాటివరకూ రచయితల్లో అధిక సంఖ్యాకులు తీరాంధ్ర వాస్తవులే. ఆధునిక ప్రచార సాధనాలన్నీ ఇక్కడేవున్నాయి. అన్ని వశాలు చేకూరినందున తీరాంధ్రభాష 'కోస్తా మాండలికం' నేటి ఆధునిక ప్రామాణిక భాషగా పరిణమించింది.

భిన్నమాండలికాలు వాడుకలోవున్నప్పటికీ విమర్శనాత్మక రచనలు చేసేవారు పూర్తిగానూ, సృజనాత్మకరచనలు చేసేవారు చాల వరకున్నూ పైనిపేర్కొన్న ప్రామాణిక భాషనే తమ ప్రచార

సాధనంగా అవలంబిస్తూ వుంటారు. చావారణకి పురిపండా అప్పలస్వామి. అంగర కంకటకృష్ణారావు, బలివాడ కాంతారావు మొదలైనవారు కళిం గాంధ్రానికి చెందినవారు, రాచమల్లు రామ చంద్రారెడ్డి, మధురాంతకం రాజారాం, గంగప్ప మొదలయిన రచయితలు రాయలసీమకు చెందినవారు. నాగ్ల వేంకటేశ్వరరావు. జి. వి. కృష్ణారావు, కొడవటిగంటి కుటుంబరావు ప్రభృతులు మధ్యాంధ్రానికి సంబంధించినవారు. కాళోజీ నారాయణరావు. సి. నారాయణరెడ్డి, కోవెల సుప్రసన్నాచార్య వగైరాలు తెలంగాణావారు. అయినా తమ ఇష్టానిష్టాలతో ప్రమేయంలేకుండా ప్రాయశఃకంగా స్వీయ మాండలికాలకు అతీతులుగా ప్రామాణిక భాషనే తమ భావ ప్రకటనకు వాహకంగా స్వీకరించి తమ రచనా రంగాలలో తదితర వ్యాసంగాలలో నియతంగా వాడుతున్నారు. అయితే అలవాటుగానో లేక సరదాతో చాదస్తానితో కొన్ని మాండలికాలు కొన్ని యాసలూ, కొన్ని పడిగట్టు పదాలు కొందరి రచనల్లో అడపా తడపా దొర్లితే దొర్లకచ్చును. కాని వారి ప్రధాన భాషాప్రయోగరీతిమాత్రం ప్రామాణిక భాషాపథం సరసనే పయనిస్తూ వుంటుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ప్రజలభాషలో పరిపాలనజరగాలని నిర్ణయించడం మదావహం. దీనివల్ల తెలుగు భాష నవోన్మేషంగా పరిపుష్టంకాగలదు. 'ఉపయుక్త గ్రంథ కర్తలందరికీ, ప్రత్యేకించి డా. బూదరాజు రాధాకృష్ణగారికి కృతజ్ఞతలు.'

శ్రీశ్రీ

ప్రాజ్ఞన్నయ యుగము -

సాంఘిక జీవనము.

(రచయిత శ్రీ. నందూరివేంకట సత్య రామారావుగారు. ఆంధ్రోపన్యాసకులు. ప్రభుత్వ కళాశాల. తాడేపల్లిగూడెం. వెల నూపాయన్నర.)

తెనుగుభాషలో నన్నయ వాల్మీకివలె నాదికవియైనాడు. వాని ముందుగలవాఙ్మయము కేవలము శాస్త్రనైక లభ్యమానమై యున్నది. అట్టి శాసనము లాధారముగా నాటి సాంఘికజీవనము వెల్లడించుటకు శ్రీ నందూరి వేంకటసత్యరామారావుగారు 'ప్రాజ్ఞన్నయ యుగము- సాంఘిక జీవనము' అను నిరువది మూడు పేజీల పరిశోధిత వ్యాసమును రచించి తెలుగు సాహితీ సమాఖ్యవారి సహకారముతో ముద్రించిరి. దీనికి మంగళాశాసనం శ్రీ జంధ్యాల వేంకటేశ్వరశాస్త్రి (కాంతిశ్రీగారు) తొలిపలుకు (శ్రీ.తి. రామానుజాచార్యులుగారు) నామాట (రచయిత) అను నారుపేజీలనుబంధముగా గలవు. మంగళాశాసనములో 'ఆర్థిక పుష్టి' ముద్రారాక్షసము కావచ్చును. 'శ్యామలప్రియ' అట్లుకాదు. నామాట'లో కృష్ణతలు అతివేలం అయినట్లున్నాయి.

శాసనము లాధారముగా నాటి సాంఘిక జీవనమును చిత్రించుట (వివరించుట) మిక్కిలి కష్టము. సాంఘికజీవనమనగా నాటిప్రజల యాహారవిహారములు, వినోదములు, కట్టుబాట్లు, దోషములు, శిక్షలు, దానధర్మములు, అలవాట్లు నాటిసాహిత్యము, భాషమున్నగు నవి యందు చేరును. రచయిత వాని నన్నిటిని నిరూపింపలేదు. రాజకీయ పరిస్థి

తియు గొంతవరకైన సాంఘిక మగును. దాని నసలు స్పృశింపనే లేదు. శీర్షికలు విధజించినచో మరింత బాగుండెడిది. శాసనములనే ఆధారముగ గొని యిన్నిటిని సాధించుట కష్టమే యైనను మరియిది పరిశోధిత వ్యాసముగదా! పరిశోధక వ్యాసముగూడ నైనది. ఇది వారి పరిశోధనలోని మచ్చుమాత్రమే. ఇందు వీరికృషి ప్రశంస నీయము. శాసనములపై శ్రీశ్రీ బూదరాజువారి "ప్రాచీనాంధ్ర శాసనాలు" తమకు బాగుగ నుపయోగించిన దనిరి. దీనిపై మరియితరుల ప్రాచీనుల గ్రంథములు లేవా చూడలేదా? మరియు శాసనముల నుదాహరించుచో పంక్తిని యథాతథముగ నిచ్చుట కంటే ప్రకృతోపయుక్త భాగము నిచ్చిన బాగుండెడిది. వదలి న భాగమునకు చుక్కల గుర్తునో మకయొక గుర్తునో పెట్టిన బాగుండెడిది. నాలుగవపేజీలోని శాసనోదాహృత భాగములో "గారి (కొడు)కు (జె) జెయరాజు ... ఇందు క్రీ గీటుగలభాగము ప్రకృతోపయోగి కాదుకదా!

ఇందు రచయిత శ్రమ ప్రత్యక్షరమున సాక్షాత్కరించి ప్రశంసనీయ మగుచున్నది. వీరు త్వరలో మిగిలిన తమ పరిశోధన వ్యాసమును గూడ ప్రకటింపగలరని యాశింపవచ్చును. ఇట్టివానిని ప్రకటింపబూనిన సాహితీసమితి యక్షరకృషి యక్షరకృషియై ప్రశంసనీయ మగు చున్నది.

షడ్గర్భనములు

[రచన శ్రీ. S. T. G. వరదాచార్యులుగారు. అను బంధవ్యాసము శ్రీ దేవత సుబ్బారావుగారు. వెలరెండు రూపాయలు. అధ్యాత్మసాధక సమితి 55 ఎ. ఎన్. హెచ్. 4 బి. M. E. L. రామచంద్రపురం. హైదరాబాదు.)

మనుష్యుడు జ్ఞానంబలన పశువుకన్నా వ్యతిరిక్తుడు. అట్టిజ్ఞానము ను దీప్తము చేసి చూసవుని తత్త్వోన్ముఖుని జేయునవి దర్శనములు. ఈ దర్శనపరిజ్ఞానం పరిమిత జనోద్దిష్టం. సంగీతాదులకు వలె ప్రతి వారికి నిది ఆనందాన్నియదు. వస్తుతః పరి శీలించినచో సంగీత సాహిత్య పరమా వధ తత్త్వదర్శనమే. త్యాగరాజు లాటి వారు అటువంటి దార్శనికులు. జ్ఞాన ప్రధానమైన మనభారతదేశమున తత్త్వ దర్శనమున కుపయోగించు దర్శన పరిజ్ఞానము కలిసయ పండితిజన సంక్రాంతమై యున్నది. ఒక్కొక్క దర్శనమును తెలిసికొనుటకు అర్హుడైన వ్యక్తికే చాల కాలము పట్టును. అట్టిస్థితిలో నాస్తిక దర్శనముల తత్త్వముల రెండింటిని సం గ్రహప్రాయముగ కేవల సింధాంతమాత్ర ప్రదర్శనతో శ్రీ S. T. G వరదాచార్యులుగారు శ్రీ దేవత సుబ్బారావు గారు (అను బంధవ్యాసము) ఈవిధముగా నిర్వహించిరి. ఒకే విషయముపై నిద్దరి వ్యాసములను ప్రకటించుకంటె శొకరి చేతనే వ్రాయించినచో నిరుపదిరెండు పేజీల గ్రంథములోను చర్చిత చర్చణాదులు కొంతవరకు తగ్గియుండెడివి.

శ్రీవరదాచార్యులుగారు పేరందిన పండితులు. అట్టివారి రచన మరింత

విపులముగా స్యాద్వాదాదులవివరణతో సున్నచో బాగుండెడిది. తేదాశ్రీదేవత వారును ప్రసిద్ధులే. వారే పూర్తిగ దీనిని నిర్వహించినను బాగుండెడిది. వాక్య రచనా విధాన మిద్దరిలోను మారినది.

ఇందు జగదుత్పత్త్యాధి కారణత్వము, బ్రహ్మభావము శక్తివంతమువంటి ప్రయోగము లున్నవి. కొన్ని ముద్రారాక్షసములు కావచ్చును. శ్రీ ఆచార్యుల వారు తరమి మాంసా వివరణలో శ్రీ శంకర రామానుజానంద తీర్థులను మాత్రమే గ్రహించుట మిగిలిన మతముల విడచుట విచిత్రముగా నున్నది. మిగిలినమతము లవైదికములనియో నాస్తికము లనియో వారియూహ కావచ్చును. వానినిగూడ పేర్కొన్నచో సమ్యగ్దర్శనవయిన ట్లుండెడిది. ఆయాదర్శనముల సారము నిచ్చుటేకాక వానిలోని ప్రసిద్ధగ్రంథములను రచయితలను గూడ

పేర్కొన్న బాగుండెడిది. ఇట్టి ప్రయత్నము మరింత సమ్యగ్దర్శనముతో చేసిన గ్రంథము మరింత రాణించెడిది.

ఏమైన నీప్రయత్నము ప్రశంసనీయము. ప్రాథమిక దశలోని జిజ్ఞాసువులకు మరింతవివరణాత్మకమైనచో మరింత లాభించెడిది. 'శ్రీ ఆచార్యులు గారిభాష మరింతసరళమై వివరణాత్మకమైనచో సామాన్యులును లభిని పొందెడివారు. అధ్యాత్మసాధక సమితివారి యత్నము ప్రశంసనీయము. వీరింకను నిట్టి గ్రంథముల ననేకములను వెలువరింపగలరని కోరదగును. అధ్యాత్మిక పరిజ్ఞానమునకై భాషాసారశ్య మవసర మని గుర్తించుట యావశ్యకము. ఇట్టి గ్రంథముల యవసర మిప్పుడు దేశమున కంతైనఁ గలదు. అందలి వీరికృషి ప్రభుద్ధమై ప్రవర్ధమానమై ప్రవర్ధిష్యమాణ మాణము కాగలదని ఆసంతము.

ఆంధ్ర హోమియోపతి స్టోర్స్ & హాస్పిటల్

(నాళంవారి సత్రం ప్రక్క, ఎల్. వి. సి. ఆఫీసు ఎదుట)

మెయిన్ రోడ్డు - రాజమండ్రి-5333 101.

స్థాపితము : 1933) ఫోన్ నెం. 4698

సలహా వైద్యులు :

మేనేజరు :

డాక్టరు యం. రామకృష్ణారావు

డా॥ కె. కృష్ణ

ప్రశస్తమైన అరిమెకన్, జర్మను, ఇండియన్ హోమియోపతిక్ అండ్ బయోకెమిక్ మందులు అన్ని పవరులలోను అన్నిరూపములలోను

సరసమైన ధరలకు దొరకును.

సర్వవిధవ్యాధులకు చికిత్స చేయబడును, సలహా లీయబడును.

ప ని పా ప - ప రి ర క్షణ

విద్యాన్ బులును వేంకటేశ్వరులు, ఎం.ఎ.

పరమ పవిత్రదాంపత్యానురాగస

త్ఫలరూపమే పనిపాప యనఁగ

దైన్యదర్శన జీవిత ధ్యాంతనిశ్చయ

పండ వేన్నెల పనిపాప యనఁగ

అమిత 'దా' ఘృష్ణస్థాతి బాధాశీత

పానీయమీ పనిపాప యనఁగ

అతులనిరాశోప హత దుఃఖః మతులకు

భాసురాశయే పనిపాప యనఁగ

ఎద్దు మొద్దులకైనను ముద్దుమాట

భాగ్య దేవతయే పనిపాప యనఁగ

భావమరసినచోఁ బనిపాప యనఁగ

బసిడి పాపయే బంగారుపాప పాప.

పనిపాపయే పరబ్రహ్మస్వరూపంబు

పనిపాపయే భగవంతు-నకలు

పనిపాప లేనట్టి భవనము భవనమే

పాడువాటిన వట్టిబీడుగాక

పనిపాప హృదయయే పరమపావనమాట

దైవ మందుండు నుత్తమవిధమున

పనిపాప అవ్యక్త వాక్యంబులే యగు

బ్రహ్మసూత్రంబులు ప్రస్ఫుటముగ

మాంమర్మము లేఁగఁగని మంచిమనసు

లమలదృక్కులపనిపాపలనఁగ జగతి

పలుపలుకులేలాకో పనిపాపలనఁగ

నమృతఘృటికలుమిగులఁదియ్యనిచిలుకలు.

పనిపాపలకు నిత్యపరిక్ష యొసఁగుటే

తల్లిదండ్రులకుఁ గర్తవ్య మెందు

పనిపాపలను దివ్య భావిపౌరులుగాఁగఁ

జేయుటే మనయుపాధానముల విధి

తపస్సంలా

స మ్మా న ము

ఇటీవల రాజమండ్రి శ్రీ లక్ష్మీనర సమ్మ కాన్వేంటులో ఎ. ఐ. ఆర్. విమర్శకులు శ్రీ ఆర్. ఎం. చల్లా అధ్యక్షులను జరిగిన సభలో డాక్టర్ మృత్యుంజయరావుగారికి సమ్మానం జరిగింది. నాదస్వర గానంతో సభ ప్రారంభమయింది. విద్యాన్ బ్రహ్మశ్రీ బులును సీతారామకాస్త్రిగారు సభాప్రారంభం గావించుచు డాక్టర్ రావుగారి కృషిని వివరించి, ప్రశంసించారు.

సమితి సహాయ కార్యదర్శి శ్రీనిమ్మల పూడి వీరరాజు డాక్టర్ రావును సభకు పరిచయం చేశారు.

అనంతరం శ్రీ వీరరాజు ప్రధానాతిథిని చందన తాంబూలాలతో, పుష్పమాలలతో దుక్కులువలతో సమ్మానించారు. డాక్టర్ మృత్యుంజయరావు తమకు చేసిన సమ్మానానికి ఛందోరూపంలో సముచితంగా కృతజ్ఞత తెలిపి, 'వ్యాసభార

పనిపాపలకు రోగభయము లేనట్లువైద్య సదుపాయములు చూపజను ప్రభుత్వ మనుపమాలోగ్యంబు నందిన శిశువులే భావిపౌరులు ప్రజాప్రభువులును

తనువునకెకాక బుద్ధికి మనసునకును దగినయాహార మియంగఁదగును వారి కనవరతమును దేశ భాగ్యంబు వారె, జయముజయమాత! శిశులోకచయమునకిల.

తమ నన్నయపరిస్కారము' అను అంశంపై సుదీర్ఘమైన ఉపన్యాసం చేసారు. వ్యాసభారతం ఇతిహాసం, పురాణం అనీ అందులో ధర్మోపదేశ ప్రచారాలకు ప్రాధాన్యం అనీ, ఆద్యాంధ్ర కవియైన శ్రీనన్నయభట్టారకులు దానిని కావ్యంగా తీర్చిదిద్దడానికి అనేకవిధాల ప్రయత్నం చేసి కృతకృత్యుడయినా రని డాక్టర్ రావు తమ సోదాహరణ ప్రసంగంలో నిరూపించారు. వ్యాస భారతం లోని పెక్కు ఘట్టాలను శ్రీనన్నయ అనువదించిన తీరు చూపి డాక్టర్ రావు వాటిలో నన్నయ చేసిన చమత్కారాలూ, సాగనులూ విశదీకరించి వ్యాస భాగతం నన్నయ చేతిలో ఎట్లా అలంకృతం అయినదీ సహృదయ హృదయంగమంగా నిరూపించారు. సభకి నగరంలోని విద్వాంసులు, కవులు చాలమంది విచ్చేసారు.

డాక్టర్ రావుగారిని గూర్చి, వారు చేసిన యీ మహాసాహితీ వ్యవసాయాన్ని గూర్చి శ్రీ మేరపల సన్యాసి రావు, శ్రీ నల్లంపల్లి మల్లికార్జున ప్రసాద్, సమితి అధ్యక్షులు శ్రీ బుగ్గ పాపయ్య కాస్త్రి, పత్రికారేఖకులు శ్రీ ఆర్. బి. పెండ్యాల, అవధానివరేణ్యులు శ్రీ గాడేపల్లి కుక్కుటేశ్వరరావు, శ్రీ చేబోలు శేషగిరిరావు, ప్రశంసించారు.

సహాయ కార్యదర్శి శ్రీ చింతపెంట సాంబశివరావు వందన సమర్పణతో కార్యక్రమం విజయవంతంగా ముగిసింది.

బి. వి. ఆండ్ కో., పుస్తకములు

1979 — 80 ఇంటరు, డిగ్రీ తరగతుల అన్ని తెలుగునోట్సు వీలయినంత త్వరలో విడుదల చేయబడును.

బి. వి. ఆండ్ కో.,

6 - 8 - 7, ఇన్నీసుపేట

రాజమండ్రి - 1.

—* రచయితలకు మనవి *—

సంక్షేపముగను, సామనస్యముతోఁ గూడినవిగాను, నుండు విమర్శనాత్మక రచనలకు స్వాగతము. గ్రంథవిమర్శకుఁ బ్రాముఖ్యము. ఔచిత్యము మీఱని అభిప్రాయ భేదములకు సముచిత గౌరవము. వాఙ్మయమునఁ జేరఁదగు వివిధాంశములపైఁ దమ రచనలు పంపి మాకుఁ జేయూఁతనీయఁ బ్రార్థన. రచనలు సరళగ్రాంథికములలోఁ గాని, శిష్టవాదవారికములలోఁ గాని యుండవచ్చును. సలక్షణములు రసవంతములు నగు పద్యరచనలకు ప్రత్యేక స్వాగతము.

సమాలోచనముపట్ల ఆదరాభిమానముతో రచయితలు సంపూర్ణ సహకార మొసగుచున్నందుకు సంతోషము. రచన అతి స్థిరములై 'సక్షేపములు' కాకుండునట్లు ప్రయత్నించుట మిక్కిలి అవసరము.

వివిధ ప్రక్రియలకు సంబంధించిన సంగ్రహ రచనల నాహ్వానించుచున్నాము. సమాలోచన గ్రంథవిమర్శకు (సమీక్షకు) ప్రత్యేక ప్రాముఖ్య మిచ్చును. సమీక్షకు పంపు గ్రంథములు రెండేసి ప్రతులు పంపవలయునని గమనింపఁ గోరిక.

— సంపాదకుడు.

అడ్రసు :—

సంపాదకుడు, విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి,

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College,

6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్), రాజమండ్రి-1.

—* 'సమాలోచన' ప్రకటన రేట్లు *—

పైటిలు 4 వ పేజీ వూర్తి పేజీ ఒకసారి ప్రకటనకు	రు.	150.
” 1 వ పేజీ ”	రు.	80.
” 1 వ పేజీ ”	రు.	50.
మిగిలిన పేజీలలో వూర్తి పేజీ ”	రు.	100.
” 1 వ పేజీ ”	రు.	60.
” 1 వ పేజీ ”	రు.	40.

కంట్రాక్టు రేట్లకు సంపాదకుని పేర వ్రాయండి.

